

*HOVRÄTTSRÅDET
BENGT LASSENS SAMLING
AV ÄLDRE LATINSKA
KLASSIKER*

STOCKHOLM MMXX

HOVRÄTTSRÅDET
BENGT LASSENS
SAMLING AV ÄLDRE
LATINSKA KLASSIKER

CLASSICAL LATIN LITERATURE
FROM THE LIBRARY OF
BENGT LASSEN

MED EN INLEDANDE ESSÄ AV
BENGT LASSEN

CENTRALANTIKVARIATET

STOCKHOLM 2020

FOTO MED TILLSTÅND AV FAMILJEN LASSEN

BENGT LASSEN (1908–1974)

FÖRORD

ALLA BÖCKER I DENNA KATALOG kommer ur hovrättsrådet och vd:n för Norstedts förlag Bengt Lassens bibliotek. Bengt Lassen (1908–74) var betydelsefull på den svenska bokmarknaden. Han blev verkställande direktör för Norstedts redan 1953 och satt kvar ända till slutet av 1973. Han var ordförande i Svenska bokförläggareföreningen från 1961 till 1972, styrelseledamot i Esselte liksom i Svenska boktryckareföreningen, och dessutom vice ordförande i Statens heraldiska nämnd samt ordförande i Sveriges allmänna konstförening.

Som jurist var han knuten till justitiedepartementet och den stora strafflagsberedningen och reformerandet av rättegångarna, och han blev 1947 utnämnd till hovrättsråd i den nya hovrätten för västra Sverige.

Som förläggare på Norstedts var han framförallt mån om den stora juridiska utgivningen men hade vid sidan av juridiken även djupa humanistiska intressen. Hans stora intresse var latin, vilket han både läste och skrev. Bengt Lassen nämner själv i en text om sina latinstudier att han korresponderat med Vatikanbiblioteket på latin och Bo Peterson nämner i sin historik över Norstedts att Lassen gärna tryfferade sina svenska brev med latinska sentenser (utan översättning får man anta). Därifrån är inte steget långt till att samla latinska klassiker. "Bengt Lassens intresse för böcker inskränkte sig inte till en förläggares naturliga önskan att ge ut nya böcker i stora upplagor. Större personlig glädje hade han av sina egna, med åren alltfler, gamla och sällsynta böcker" konstaterade Sten Rudholm i runan över Bengt Lassen i Svensk juristtidning.

Som kuriosa kan nämnas att i Maria Langs deckare *Mördarens bok*, som utkom 1971 och utspelar sig i Norstedthuset på Riddarholmen, figurerar i bakgrunden "Hovrättsrådet", den verkställande direktören för "Lekbergs förlag". Han presenteras som lärd och gladlynt och 199 centimeter lång.

Med Bengt Lassens egna ord hade han en ambition att skaffa sig en "någorlunda fullständig uppsättning av de latinska klassikerna, i gamla, helst vackra utgåvor". Med facit i hand kan vi konstatera att han lyckades ganska väl.

Bengt Lassen skrev en essä om sin egen samling, "Mina latinska klassiker", som får inleda denna katalog. Den är opublicerad antagligen därför att han inte hann få den färdig före sin för tidiga bortgång i januari 1974. En maskinskriven kopia som omfattar 26 sidor i A4 och är daterad den 26 mars 1972 återfanns bland hans böcker. Han har endast hunnit korrekturläsa de

första fem sidorna och har där även skrivit ibland ganska omfattande tillägg. Arbetet med texten verkar han ha påbörjat kring 1970. Vi har fört in de rättelser och tillägg som han hann göra i texten men för övrigt lämnat den orörd utom i några enstaka fall där fel varit uppenbara. Dessa våra ändringar är satta inom klammer.

Böckerna i samlingen som han skriver om i essän återfinns i den efterföljande katalogen. I marginalen har vi lagt in hänvisningar till de katalognummer där respektive bok återfinns. Alla böcker i samlingen är inte omnämnda i essän, bl.a. är några av de bästa utgåvorna inte med. Detta kan säkert bero på att böcker köpts in efter att han påbörjat sin text och att han tänkt lägga till dem vid korrigeringen, vilken han som sagt inte hann med. Ibland skiljer sig Lassens uppgifter om böckerna något från dem som vi ger i katalogen, t.ex. rörande provenienser, och det beror i de flesta fall på vår betydligt enklare tillgång till referenser, inte minst via internet.

Lassen skriver i sin text att han köpte sina böcker bl.a. i Basel, Amsterdam och Genève, och från kataloger, bortsett från de böcker som han fick som presenter. I böckerna finns även ofta noteringar om varifrån de kommer eller sparade antikvariatskatalogiseringar. Vi kan utifrån dessa konstatera att antikvariaten Menno Hertzberger i Amsterdam och Erasmushaus i Basel dominerar men att även t.ex. T. & L. Hannas i London och Thulins i Sverige levererade böcker. Gumperts antikvariat i Göteborg och dess innehavare Arvid Mårtensson var uppenbarligen också en viktig källa. Många av böckerna är i fina band och i bra utgåvor, precis som han önskade dem. Anmärkningsvärd är mängden av engelska provenienser, med böcker från flera av de mest berömda äldre bibliofilerna som Henry Drury, Henry Huth, Archibald Acheson, men även en del äldre svenska provenienser dyker upp som Tranemålasamlingen, Carl Aurivillius och Eric Benzelius d.y.

Vi är glada över att få presentera denna glimt in i en äldre boksamlarvärld, långt före internet med dess on-line handel och sökmotorer, och samtidigt även kunna erbjuda de böcker som den entusiastiske boksamlaren beskriver. Vi får inte bara en bild av ett livslångt intresse utan även av vilken glädje och vilket utbyte man kan ha av att samla på gamla, fina böcker.

Trevlig läsning

Mats Petersson

Katalogen är tryckt med bidrag från
Svenska klassikerförbundet.

MINA LATINSKA KLASSIKER

B E N G T L A S S E N

JAG KOMMER INTE IHÅG när jag började samla mina latinska klassiker. Det var knappast förrän mot slutet av 50-talet. "Samla" är kanske ett alltför pretentiöst ord, men åtminstone vissa perioder hade jag nog satt mig för att söka skaffa mig en någorlunda fullständig uppsättning av de latinska klassikerna, i gamla, helst vackra utgåvor. Men det blev alls inget systematiskt samlande av. Jag tittade i de antikvariatskataloger som skickades till mig – jag har aldrig prenumererat på några – och om jag på någon resa kom förbi ett antikvariat hände det väl att jag gick in och såg mig om. Jag minns sådana besök i Basel (ack vad där fanns mycket), Amsterdam (också välförsett) och Genève (magrare); men min sparsamhet stod, dumt nog, för det mesta i vägen för finare förvärv, som i själva verket ofta hade kunnat göras billigt. En del böcker, bland dem de allra värdefullaste, är gåvor från givmilda vänner som haft reda på mina svagheter – 50-årsdagen 1958 är ett betydelsefullt ackvisitionsdatum.

Naturligtvis hade det funnits möjligheter att för en billig penning komma över åtskilligt i Lund på 20-talet. Jag gick rätt ofta på Bokauktionskammaren, där visserligen det mesta som såldes var skräp – ack hur mycket gammal teologi! – men där också en del vackra samlingar passerade. Och det mesta var otroligt billigt! 25 öre var i princip det lägsta budet – 10-öresbud avvisades i vart fall de sista åren – och det var visst inte omöjligt att göra goda förvärv för det beloppet. Jag gjorde åtskilliga. Det var också i den prisklassen som jag ansåg att jag borde hålla mig, med kanske någon utflykt upp emot eller något över en krona. Några klassiker förvärvade jag emellertid inte då men väl (25/9 1926) ett mycket användbart verk som visade vägen åt det hållet, nämligen en upplaga (Basel 1665, folio) av Johannes Scapulas' mycket spridda *Lexicon Graeco-latinum*. Bandet var rätt smutsigt och slitet men boken var eljest i gott skick. Tryckare var Jacob Bertsch (*sumptibus Henric-Petrinorum*) som hade åstadkommit en magnifik titelsida i rött och svart, kraftigt imponerande på den nyss 18 år fyllde förvärvaren som inte hade sett så värst mycket i bokväg.¹

1. Ägarlängden, i den mån den framgår av namnteckningar i boken, ett klipp har gjorts i titelsidan, upptar bara svenska namn, två från 1800-talet, två från sent 1700- eller tidigt 1800-tal. 1926 års glade förvärvare tillfogade sitt eget. Två dagar efter förvärvet gick han tydligen igenom boken, rätade ut befintliga hundöron etc; och när han (s. 1169) kom till avdelningen *De veteri & recta Graecae linguae pronuntiatione* skrev han av en minnesramsa på 23 hexametrar om de latinska bokstävernas uttal (*A sub directo memorabilis oris hiatus est; B simul inclusis profertur utrinque labellis, etc*).

Två år senare köpte jag en inte lika vanlig bok nämligen Jan Laurenbergs *Antiquarius*,² tryckt och förlagd i Lugdunum Segusianorum, (det vill säga Lyon), 1622 av Jean Anard (kvarto, snyggt enkelt pergamentband).³ Stort längre än så i riktning mot de latinska klassikerna kom jag inte vid mina bokförvärv i Lund.⁴

En bok kom i min ägo av en alldeles särskild anledning. 1965 skulle vi utge Lawrence Durrells bok *Prospero's Cell*, den som handlar om Korfu. En dag kom Siv Nordin, redaktionschefen, in till mig och såg mycket allvarlig ut. "Här är en latinsk vers i boken, och översättaren säger att den kan vi lika gärna översätta själva", sade hon och gav mig boken. Versen fanns i dagboksanteckningen för den 29.9. 1937:

*Quid bifera Alconoi⁵ referam pomaria? Vos que
Qui nunquam vacui prodistis in aethere rami?*

2. " - - - in quo praeter antiqua et obsoleta verba ac voces minus usitatas, dicendi formulae insolentes --- exponuntur & enodantur."

3. Dess ägarlängd upptar visserligen bara tre namn men ett är intressant: S. Hedborn, psalmförfattaren. Han gav bort boken 1848, när han var kyrkoherde i Askeryd och Bredestad av N. Vedbo kontrakt (Jönköpings län; man är andliga östgötar). Han och / eller andra har använt boken som växtpress, vilket framgår dels av ännu kvarliggande blommor, dels av anteckningar om växtnamn. På en lapp har – gissar jag – Hedborn antecknat: "L. vulpinus, växer i största ymnighet på Edshults kyrketak". [...] Edshult ligger i grannkontraktet S. Vedbo.

4. Åtminstone i en fotnot förtjänar dock två utmärkta förvärv från 1926 att nämnas, Jacobitz-Seiler Griechisch-deutsches Wörterbuch, 3. uppl. 5. tr., Leipzig 1886 (XV + 2006 s.), och, framför allt, Klotz' innehållsrika Handwörterbuch der lateinischen Sprache, 3. uppl. 6. tr., Braunschweig 1879 (XIV + 1718 + 1844 s.), i två band med trasiga ryggar som emellertid genast ersattes med hemmagjorda sådana i ett gult tyg som ännu gör utmärkt tjänst. Wilhelm Gesenius' *Lexicon manuale Hebraicum et Chaldaicum* (2. uppl. av Hoffmann, Leipzig 1847) borde jag däremot kanske inte nämna eftersom jag aldrig lärt mig hantera det lege artis. Har jag emellertid nu nämnt om boken kan jag i sammanhanget nämna två till som jag förvärvade 1927. Den ena är [33] *De arcano Kethib et Keri libri duo* av Matthaeus Hiller, Tübingen 1692, tryckt av Johannes Konrad Reis och förlagd av Georg Wilhelm Kühn i Ulm. Jag har inte kunnat läsa den på grund av den myckna hebreiskan. Omedelbart efter företalet avtrycker författaren två brev 15/9 1692 av professorn i juridik och orientaliska språk Joh. Christopher Wagenseil. Det ena till Johann Jacob Leibnitz, broder till den store L, det andra till författaren själv. Men 25/5 1694 skriver Wagenseil ett tredje brev om boken och [latin] och det är avskrivet med samtida hand för försättsbladet. Det är skrivet "ad [me]" – och vem det är skulle jag vilja veta. Den andra boken är en kommentar till Hebreerbrevet av Johann Jacob Grynaeus, tryckt i Basel av Sebastian Henric Petri i mars månad 1587. Den hann bli rätt svårt maskstungen innan den bands i sitt nuvarande tidiga 1800-talsband. Den var mig länge kär av två särskilda skäl: den var min äldsta bok och den bär på titelsidan en rund stämpel "Bibl. Univ. Lund. Dubl.". Jag skäms nämligen inte alls över att ha i min ägo böcker med stämplat av den typen. Mitt ex. av Christian den fjerdas Lovbog af 1604 är "dublet Statsbiblioteket i Aarhus". Graevius' utgåva av Ciceros brev till Pomponius Atticus, sumptibus Blariorum, Henrici Watstenii, Amsterdam 1684, kommer från stiftsbiblioteket i Linköping (annat ex. finns kvar). En dansk utgåva i 3 band (Kjöbenhavn 1789–1790) av Samuel S. Loenbom, Kongl. Rådets och Fältmarskalkens Herr Grefve Magni Stenbocks Lefwerne, Stockholm 1757, Lars Salvius förlag och tryckeri. Jag vet ju att de frånsålda exemplaren finns i gott behåll, att de i vart fall kunde ha rönt ett sämre öde.

5. Durrell har felaktigt formen Alconoi och den stavningen har slunkit med i den svenska utgåvan. Korrekturläsaren har haft större respekt för Durrell än för mig som hade rätt namn i den översättning jag lämnade med.

"As Ovid says", stod det hos Durrell. Jag kände inte igen verserna från min – dock givetvis ofullständiga – läsning av Ovidius. Dessutom var det något som omedelbart sade mig att det nog inte var Ovidius, trots Durrells ord på det. Men om inte, vem var då författaren? Jag beslöt att rådfråga min trogne Klotz (jfr. not 4) som jag hade hemma på hyllan. De två utan tvekan minst frekventa orden i versparet var förstås bifer och pomarium. Beläggen hos Klotz visade sig vara många men inte särskilt lovande. Alcinous då? Där gavs lösningen genast: "Stat. silv. 1,3,81", dvs. Publius Papinius Statius' dikt-svit *Silvae*.⁶ Men vem läste nu Statius och vem hade hans skrifter? Jag hade dem i vart fall inte utan gick till Kungliga biblioteket och lånade en vacker barockutgåva genom älskvärd förmedling av den klassiskt lärde bibliotekarien Rohnström (det hade väl gått på annat sätt också men jag tyckte det var stilriktigast så här) och fann på angivet ställe de två verserna.

Och så måste jag naturligtvis skaffa mig STATIUS. Var jag fick tag i honom kommer jag nu inte ihåg. Det blev ingen alltför märkvärdig utgåva, Paris 1600, men den kommer Ex Officina Plantiniana och är försedd med Renouards tryckarmärke, som ju, minst, är att likställa med ett adelsmärke. Den saluhölls på sin tid hos Perier på Rue Jacob. Trycket är superb, papperet sine maculis men pergamentbandet är enkelt.⁷ Jag skall kanske tillägga att Statius levde ca. 45–96 och alltså var något yngre än Ovidius som dog redan år 18. [60]

Av OVIDIUS hade jag länge bara den samling som brukar kallas *Amatoria* och innehåller *Elegierna*, *De arte amandi* och *De remedio amoris* samt diverse småsaker, som med större eller mindre rätt tillskrivits Ovidius. Den brukar utgöra ett band i hans samlade skrifter, många gånger utgivna i tre band, av vilka de två övriga innehåller, det ena *Metamorfoserna* och det andra *Fasti*, *Tristia* och *Epistulae ex Ponto*.

Men det var ett fint exemplar, liten oktav, tryckt 1546 av Sebastian Gryphius i Lugdunum Segusianorum, (dvs. Lyon) och bundet i ett blindpressat svinläderband från tiden (årtalet 1543 finns i dekoren), visserligen utan sina knäppen och med smärre skador också i övrigt men eljest mycket prydligt. Pressningen är lika på fram- och baksida: inom en tämligen bred ram med figurer, fält med dekorativt bladmönster. Ramarna innehåller figurerna IVSTICIA (högervänd med svärd i högra handen), LVCRECIA (vänstervänd, stöter med höger hand svärdet i bröstet – det är alltså fråga om den romerska Lucretia som tog sitt liv sedan hon våldtagits av Tarquinius Superbus son), PRUDEN/CIA/ (högervänd) och ytterligare en dam, utan namn men med årtalet 1543. [44]

6. Sedan fann jag ännu fullständigare hänvisning till Statius hos Stephanus (*Dictionarium Historicum, Geographicum, Poeticum etc.*, Oxford 1671) som dock hade textvarianten referam pro laudem. Alcinous förekommer också hos Ovidius. I *Amorum*, första boken, tionde elegien, läses uppmaningen: "Carpite de plenis pendentes vitibus uvas, Praebeat Alcinoi poma benignus ager". Det var kanske detta distikon som Durrell tänkte på?

7. Durrells text har Quid - - - referam medan min Statius har Quid - - - laudem.

[45] Fortsättningen kom aldrig i min väg. Åtskilliga år senare var jag vid ett besök i Göteborg inne i Arvid Mårtenssons lilla bokantikvariat (där jag för övrigt träffade också en gammal vän från Lund, pensionerade kommunalborgmästaren i Lysekil Nils W. Granquist). På en av hyllorna fann jag snart en upplaga av Ovidii Opera, tryckt 1713 hos Wetsteniana i Amsterdam, 12:o, i bruna kalvskinnsband med enkel blindpressad dekor, alltså inte någon särdeles attraktiv utgåva, och den var dessutom ofullständig i det att av tre delar en saknades – men det var just Amatoriadelen som jag redan hade. I sitt inkompleta skick var samlingen naturligtvis billig. Jag köpte de två banden, och följdén har blivit att jag inte fått någon samlad snygg utgåva. Men texten är ju ändå komplett. Och på Almviksnäs har jag en enklare utgåva av Epistolae ex Ponto, som jag läser under gråvadersdagar och stämmer mig till medlidande med den landsförvisade skalden.

Man kan fråga sig vilken av de klassiska latinska auktorerna som under sek-lernas lopp tryckts i flest upplagor. Naturligtvis finns det eller kan i vart fall framskaffas någorlunda tillförlitliga uppgifter därom. Gissningsvis Vergilius eller Ovidius som hållits i ära och flitigt lästs sedan medeltiden, långt före boktryckarkonstens uppfinnande? Horatius? Kanske dock snarare någon prosaförfattare: Cicero, vältalaren, filosofen och väl också dygdemönstret (till dess Mommsen satte in sina attacker), Livius, vars verk länge var den viktigaste källan till den romerska historien, eller Caesar, Den Store, vars prosa är klassisk därför att Caesar skrev den. Sannolikt någon av dessa. Men de har konkurrenter: Suetonius, den torre, detaljrike skandalkrönikören, Tacitus, den beundrade, djupsinnige och svårförståelige, Curtius Rufus (Historiae Alexandri Magni), Cornelius Nepos, vars Vitae excellentium imperatorum länge var den typiska nybörjarboken, och kanske ännu några till, fast kampen blir allt ojämnare ju längre ned i leden man kommer.

Jag tippar LIVIUS. Av skilda anledningar har jag kommit att bli ägare till några rätt intressanta utgåvor av hans skrifter – quod exstant.

[37] Först skall nämnas folioutgåvan 1543 från Johannes Hervagius tryckeri i Basel. Den gavs den 18 augusti 1700 i premium åt Sorbonnestudenten François Joseph Bailly för vältalighet på såväl latin som franska, allt enligt ett före titelbladet inbundet tryckt och vederbörligen ifyllt formulär. Mot-tagaren har så skrivit sitt namn dels intill titelsidans tryckarmärke, dels allra sist efter texten. Ägarlängden är i övrigt okänd. Möjligen försvann några anteckningar härom då boken i början av 1800-talet nybands i ett rätt banalt helpergamentband med röd ryggskylt och snusbrunt marmorerat pärm-papper. Ett guldtryckt monogram på bandet (MH) och ett exlibris på pärmens insida ger inte mycket ledning (ett upprest vänstervänt lejon håller sköld med andreskors, vari texten LIBER LIBRO. Boken är i mycket gott skick, ehuru en del fuktfläckar förekommer. Men de bristerna är jag beredd att overse med därför att trycket är så jämnt och fint. Många sidor är helt utan utgångar. Finns något vackrare – och mera utmanande än en foliosida utan

utgångar? Kommer sådana i en lång följd utsätter sig sättaren för enorma risker! Korrigeringar som skulle behöva föranleda ombrytning får i stället anmärkas under Errata (vilka saknas).

Boken har sedan den kom i min ägo inte varit helt til Lyst. När vår son Per vid rätt unga år tagit studenten som naturvetare förklarade han att det var en svår lucka i hans bildning att han inte läst latin. Därför ägnade han ett år åt rätt intensiva studier i ämnet innan han gav sig på genetiken och botaniken. Sitt pensum av Livius läste han i Baillys premiebok från 1543.

Som nr. 2 kommer en Aldusutgåva – del 1 och 2 av de tre, varav utgåvan består – från 1518 respektive 1519. Jag har på känn att somliga skulle ha tagit upp den som nr. 1, åtminstone om den varit komplett. Banden är från 1900-talet – ljusbruna, ganska rikt dekorerade kalvskinnsryggar – och låter en knappast ana vad som ryms därinom. De första och sista sidorna i varje del är något bruna och andra delens fem första blad har haft besök av en liten mask, allt skavanker som uppkommit före nybindningen, men i övrigt är exemplaret fullständigt prickfritt. Vardera delen pryds av en tidigare ägares exlibris, i andra delen tyvärr placerat delvis över titelsidans tryckarmärke. Denne ägare var Wilhelm Hegger, teol. och jur. dr, rektor för universitetet i Mainz och mycket annat; tydligen någon gång på 1600-talet. En äldre hand – 1500-talet – har på titelbladet skrivit ”Titi Livii Patavini” uppenbarligen därför att boken ej var bunden; titelsidan saknade tryckt uppgift om författarnamnet. [35]

Om den tredje kan jag fatta mig kort. Det är del I, omfattande första dekadern, av den Elzevierupplaga som hos Berghman⁸ bär nr. 2088, enkelt helpergamentband, mediokert tillstånd, svensk ägarlängd sedan 1700-talet, utan större intresse dock. [36]

Den fjärde är desto intressantare. Det är Schroderus’ svenska översättning som trycktes hos Ignatius Meurer – tillhör Norstedts stamträd – 1626 (1625 i kolofonen) in folio. Exemplaret kommer från Tranemåla-samlingen, är försett med Lars Månssons rödstämpel och pryddlig textning på försättsbladet ”Lars Måns Son Tranemåla 1867”. Den kom med resten av samlingen via August Röhss’ donation till Göteborgs Stadsbibliotek – det särskilda exlibris som gjordes för donationen sitter på frampärmens insida – och såldes sedan som dublett. Exemplaret har ett utmärkt pergamentband från tiden men är eljest inte i allra bästa skick. Några blad är fuktskadade med (måttlig) textförlust. Man kan å andra sidan säga att det är märkligt att boken klarat sig så pass bra som den gjort med tanke på de hårda öden som Tranemåla-samlingen mött. [38]

Den med Livius om populariteten tävlande GAJUS JULIUS CAESAR har det något sämre beställt på hyllorna. Som min huvudupplaga betraktar jag den som tryckts hos Luchtmans i Leyden och Beman i Rotterdam 1737 (med ett tillägg, Luchtmans 1740), kvarto, inbunden i pergament med vapenbrev i [6]

8. G. Berghman, *Catalogue raisonné des impressions Elzeviriennes de la Bibliothèque Royale de Stockholm*, Stockholm 1911.

guld (samma) på fram- och bakpärm. Upplagan är väl inte så märklig men den är rikligen illustrerad och i absolut prickfritt skick. Den lärde Oudendorp har försett texten med sina egna och många andra lärda mäns kommentarer.

- [5] En annan är tryckt 1731 hos Weidmann i Leipzig, 8:o. Det är ett "hyggligt" exemplar, oskadat, med tillhörande kartor, men enkel; pergamentband. Ägarlängden är intressant. Alla de nio belagda leden, med början 1735, är svenska, om man som svensk får räkna också Hammer, vars välkända exlibris finns på frampärmens insida. Där finns också doktor W[iréns].

- [4] Den tredje är den vackraste. Den är i två delar, tryckt av Barbou vid Rue Jacob ("sub Ciconiis") på vänstra Seine-stranden och bunden i mycket vackra samtida rokokoband med av mig ännu inte identifierat grevligt vapen på ryggarna. Också dessa böcker har kommit till mig via doktor W[irén]. De är underbart vackra och sköna att hålla i handen. Trycket är klart, jämnt och mycket lättläst.

Av CICEROS skrifter är så mycket bevarat att det i en ordinär privatsamling inte finns plats för så värst många utgåvor av hans Opera omnia. Den ena som jag har är visserligen en Elzevier (1661, fyra band kvarto, Berghman nr 2030) men annars inte särskilt märklig. Arvid Mårtensson, som sålde verket till mig uppgav att det var bundet i halvfranskt band "från tiden" men det relativt enkla skinnryggsbandet torde vara ca 100 år yngre än trycket. Detta är vad man med ett populärt uttryck skulle kunna kalla "finstilt", typografiskt beskrivet som 6/7 punkter, brödstilen, och 5/6 punkter, noter. Men som vanligt i Elzeviertryck är stilen klar och skarp, färghållningen god och papperet av god kvalitet varför den tekniska utstyrseln inte lägger några hinder i vägen för den intresserade att läsa texten. Tyvärr har någon tidigare ägare, en barbar, ansett sig böra utplåna spåren av sina föregångare genom att radera bort deras namn, stryka över, kladda och klippa, till och med i titelbladet. Sådana personer borde få stå vid en av bokvännerna gemensamt rest skampåle.

- [9] I stället är en separatutgåva av Ciceros De officiis, De amicitia och De senectute min kanske vackraste bok. Den är tryckt i Paris "Typis Didot junioris Anno IV", alltså i revolutionens nya tideräkning, dvs. år 1796, under Renouards auspicier. R. har egenhändigt infört och signerat uppgiften "Cent cinquante huitieme, sur cent soixante trois", alltså en vad man skulle kunna kalla begränsad upplaga. Formatet är stor kvarto, papper och tryck av högsta klass. Boken är bunden i ett samtida mycket elegant och sparsamt dekorerat brunt skinnband från tiden. Det bär spår av att det snart fyller 200 år men är i utmärkt skick och är inte på något sätt påbättrat. År 1796 var ingen idyllens tid i Frankrike. Skräckväldet hade visserligen upphört, Robespierre hade avrättats 28/7 1794, direktoratet hade övertagit makten men det var oroligt nog ändå, hungersnöd härjade lite varstans i Frankrike, inflationen galopperade och den utrikespolitiska situationen var minst sagt osäker. Men Cicero kunde man alltså utge i en lyxupplaga för finsmakare. Märkligt nog har ett antal exemplar av verket funnits till salu i Sverige på

senare tid, nämligen i Thulins katalog 134/1967 nr. 80. Mitt kommer från Holland.

Av enstaka verk har många upplagor utkommit i Sverige, främst givetvis de nyss nämnda tre "filosofiska". De användes flitigt som läroböcker i skolan. Utstyrseln var vanligen mycket blygsam och de flesta blev rena förbrukningsartiklar. Jag har två som är tryckta i Västerås hos Per Kraft, den ena innehållande just *De officiis*, *De senectute* och *De amicitia* plus en del annat, [13]
 "tredje mycket förbättrade Uplagan" 1801 (som jag låtit nybinda), och den andra *Fjorton Orationes selectae*, "Fjerde Uplagan mycket förbättrad" 1809 [14]
 i nött originalband.

Till Cicerogruppen hör också Melchior Iunius' kommentar *Ex M. Tul. Ciceronis orationibus loci aliquot communes*, tryckt i *Argentoratum*, det vill säga Strassburg av Lazarus Zetzner 1594. Också den boken kommer från [8]
 Hammers bibliotek och är i mycket gott skick om man bortser från några fuktmärken. Den är bunden med pergamentsrygg men bandet är nytt, jag antar 1800-tal.

Cicero var en stor brevskrivare. Det språk som han använder där är något helt annat än det han har i sina filosofiska skrifter eller i sina tal (som kommit oss tillhanda i en överarbetad, rent skriftlig form): rakt, snabbt, impressionistiskt. De mest berömda breven är de som han skrev till vännen Titus Pomponius Atticus. I dem (och i de övriga) kan man för vissa perioder dag för dag följa vad som sker i Rom och eljest i Italien: Cicero är både nyfiken och meddelsam. Hans *Epistolae ad Atticum* har många gånger utgivits separat. Jag har en vacker upplaga i två volymer, tryckt i Amsterdam 1684 hos [10]
 Blaeuw och Wetstenius. Banden är helpergament, mycket vackert och blankt skinn med falsade pärmkanter, helt odekorerade. I vardera bandet sitter på frampärmens insida en liten fyrkantig papperslapp med tryckt text inom en flätad ram: *Bibliothecae Lincopensi, ex sententia defuncti mariti, Jonae Hellwik, d.d. vidua Hedeviga Paleen. Jonas Hellwik, [släkting?]* till den Jacob Hellwig som 1677–1684 var biskop i Reval hade tydligen testamenterat sin boksamling till stiftsbiblioteket i Linköping. Jag besökte biblioteket en gång (15/7 1965) för att kontrollera om det hade gjort sig urarva genom att släppa ut brevsamlingen på marknaden, för vilket fall jag kunde få dåligt samvete. Att exemplaret var stulet var osannolikt eftersom lappen med proveniensen satt kvar. Det visade sig att Hellwik haft åtminstone 2 exemplar. Det andra fanns kvar i biblioteket, men det var en senare upplaga, tryckt 1690 (?), i övrigt helt lika. "Min" upplaga fanns också men i ett rätt mycket sämre exemplar.

SUETONIUS har jag kallat en torr, detaljrik skandalkrönikör. Det negativa häri är måhända lite överdrivet, för det är Suetonius vi har att tacka för de flesta notiser och genrebilder – mer eller mindre blodiga – som gör historien om den första kejsartiden så personlig och spännande, särskilt när den kommer i form av "populära men strängt vetenskapliga" framställningar. Tacitus är den andre store leverantören.

- [61] Av Suetonius har jag en verklig praktupplaga. Den är tryckt i Leeuwarden av Halma 1714–1715 i stor kvarto i två volymer och bunden i vinröda skinnband med inre denteller och kantbård och ryggförgyllning och alla tre snitten förgyllda – arken är skurna bara upptill. Verket berättar själv om sin historia. På en inklistrad lapp läser man en bläckanteckning: "Suetonius – cura Pitisci – Leovardiae. 1714. 2 vols. 'Exemplaire sur le plus grand des trois Papiers qui ont été tirés de cette Edition.' – Bibl. d'un Amateur. – This was Renouard's copy – & it was bought in un [sic] uncut state at his sale in 1834 by Payne & Foss. – It was then bound by Lewis & purchased by me 1835 – Acheson."

Acheson var lord Gosfords familjenamn. Hans exlibris – hans vapen – i pergament med guldtryck finns på pärmens insida och lord Derby's ingår i pärmdekoren.

Pärmarna har blivit lite slitna och har fått en repa här och där men volymerna förefaller inte att ha blivit flitigt lästa. Frågan är bara vad jag skall göra med ett sådant praktverk. Jo, förutom att det är vackert och försett med massor av fantasirika och naiva illustrationer, är det utomordentligt ingående kommenterat, låt vara i rätt okritisk anda, av den lärde Pitiscus vilken här som belägg i skilda hänseenden lär åberopa ca 900 antika och moderna författare. Barockens lärde var väl benägna att sätta kvantitet före sovring, så fick man ju visa hur lärd man var – och de var verkligen högst märkliga, dessa kommentatorer, i sin beläsenhet. Vad just Pitiscus beträffar är han författare till ett *Lexicon antiquitatum romanarum* i tre folioband – s'Gravenhaege 1737 (som också står på min hylla och som jag alltsomoftast rådfrågar).

TACITUS – Gaius Cornelius Tacitus – är svår, alltför svår för en amatör-latinare och därför har jag hittills gått i vördsamt respektfulla cirklar kring hans böcker – men han är högst anständigt representerad på hyllorna med inte mindre än fyra editioner, alla 1600-tals holländare, varav tre Elzevierer.

- [62] Huvudupplagan, i två volymer, är tryckt i Amsterdam 1685, en frikostig present av Arvid Mårtensson. Exemplaret är ovanligt högklassigt, i samtida skinnband med rik ryggdekor och blindpressning på pärmarna. Exlibris: Samuel James Baron Waring, som i likhet med föregående ägare varit en mycket god vårdare av volymerna. Utgivare är den kände kommentatorn Gronovius som dessutom rikligen öst ur vad tidigare kommentatorer från renässans och barock åstadkommit. Banden innehåller *Annales*, *Historiae*, *Germania*, *Agricola* och *Dialogus*, det vill säga en komplett samling av vad vi har av Tacitus. Det enda jag skulle kunna anföra i anmärkningsväg är att volymerna är bundna med fast rygg, vilket gör att de med sitt format – hög, rätt smal oktav – och sin ansenliga tjocklek – del I håller 1 200–1 300 sidor – är lite svåra att läsa i innerkanten.

De tre Elzeviererna är följande:

1) Berghman 2146, Leyden 1640, Duodes, pergamentband. Upplagan, [63]
som liksom den först nämnda är komplett (Dialogus dock under Quintilianus' namn), är försedd med – helt korta, notae et emendationes av Hugo Grotius, mest känd som folkrättens ”uppfinnare” men allmänt mångkunnig.

2) Berghman 2149, Amsterdam 1678, duodes, pergamentband. Den inne- [64]
håller detsamma som 1) men saknar Grotius' bidrag.

3) Leyden 1640, duodes, pergamentband. Den motsvarar sista hälften av
1) – innehåller alltså allt utom Annales. Berghman har inte denna del separat
utan endast sammanbunden med Annales, alltså = 1).

Rörande övriga prosaister skall jag försöka vara kortfattad och dii minores
skall jag helt hoppa över i den mån de inte är representerade genom någon
särskilt intressant utgåva.

Av den gamle VARRO – ”Roms lärdeste” – vars levnad nästan helt föll
inom republikens tid (han dog 27) har jag hans båda (delvis) bevarade verk
De lingua latina och De re rustica i en kvartoutgåva av Henricus Stephanus
från 1581 med rikliga kommentarer av bland annat Scaliger, varmed i ett [74]
pergamentband sammanbundits ett av HS såväl skrivet som tryckt (1591) ap-
pendix. Bandet är från tiden, enkelt och opretentiöst, men själva boken är i
utmärkt gott skick.

PLINIUS DEN ÄLDRE, han som omkom vid Vesuvius' stora utbrott 79
e. Kr. då Pompeji och Herculaneum begrovs under askan, ansågs för den
lärdeste av sin generation. Han har nått rykte främst genom sin Historia
naturalis, som man gott kan säga handlar om allt möjligt och kanske något
därtill. Historia naturalis har utkommit i många upplagor. Mitt exemplar
är i 6 volymer, tryckt i Paris 1779 av Barbou och bundet i mycket eleganta [49]
brunmarmorade skinnband.

PLINIUS DEN YNGRE, den förres dotterson, är berömd för sina brev,
främst dem han skrev till kejsar Trajanus. Jag har en mycket vacker upplaga.
Den är inte äldre än från 1822 men den är tryckt av ingen mindre än Firmin [50]
Didot på hans allra bästa papper och med hans allra bästa oslitna stil, med
en färg hållning som är beundransvärd i sin jämnhet.

PETRONIUS ARBITER var närmast jämnårig med Plinius den äldre;
”hans” kejsare var Nero. Hans litterära kvarlåtenskap – Satyricon – är inte
omfattande men i min utgåva, ombesörjd av Petrus Burmannus och tryckt [47]
1709 i kvarto av van de Water i Utrecht, har den, med ingående kommenta-
rer blivit en volym om 1 200–1 300 sidor, en vacker och utmärkt väl bevarad
barocktrycksak. Papperet är av hög kvalitet, tunt och jämnt. Skinnbandet,
med rik ryggförgyllning, torde vara engelskt.

SALLUSTIUS tillhörde den upprörda, av ständiga stridigheter uppfyllda
period, då republiken gick sin undergång till mötes. Hans mest kända skrifer
är historiska, däri han skildrar personer och händelser ur sin egen el-
ler nyss förfluten tid, Catilina och Bellum Jugurthinum. Min upplaga av [54]
Sallustius' verk, quae exstant, är en ”In usum Delphini”, tryckt i Paris 1674

hos Leonard (vid Rue Jacob) med noter av Daniel Crispium och med den utstyrsel i övrigt – bland annat frontespis – som hör till en Dauphin-utgåva. Trycket är gott men knappast mera och skinnbandet är relativt enkelt; dekoren inskränker sig till rygg och pärmkanter.

- [72] VALERIUS MAXIMUS levde under första århundradet e. Kr. Han tillhörde inte den uråldriga romerska patriciersläkten Valeria, men det var många andra Valerii som inte heller gjorde det. Han har skrivit en till våra dagar bevarad samling anekdoter sammanförda under skilda rubriker såsom "De religione, De somniis, De disciplina militare" etc. Materialet är både romerskt och "utländskt". Med kommentarer, som upptar ungefär 2/3 av det hela blir det nära 1 000 sidor i min rätt stora kvartoutgåva, tryckt i Leyden 1726 av Luchtmans. Boken är bunden i helpergament och dekorerad i en teknik som är rätt vanlig på holländska pergamentband från den tiden: blindpressning i enkla geometriska mönster och hårt inpressad förgylld dekor i övrigt, här ett vapen i mitten och en kvist med ekollon i hörnen, frampärm och bakpärm lika. Pergament är ett vanskligt material: det torkar, drar ihop sig och hårdnar, pärmarna börjar spreta och bli kupiga – åt fel håll.

- [73] Valerius Maximus har jag i två äldre utgåvor. Den ena är från Leyden 1655, apud Franciscum Hackium oktav, i enkelt odekorerat pergamentband med falsade framkanter. Det som höjer volymen något över vardagen är anteckningen på främre pärmens insida: "Gustaf Rudbeck. Edsberg d. 14/3 1904 af Per Hierta". Har två sådana stormän ansett sig kunna ha boken i sina samlingar må gärna en senare, enklare amatör på området, ha rätt att vara väl nöjd att äga den.

- [70] Den andra är en Elzevier, Berghman 2162, Amsterdam 1671. Formatet är litet, 24:0, och stilen 5 punkter. Smutstiteln har anteckningen "Elibris Francisci Bernouli", väl en medlem av den internationella släkten med detta namn som under slutet av 1600-talet och under 1700-talet rymde en rad berömda vetenskapsmän.

- AULUS GELLIUS' levnad inföll helt under "de goda kejsarnas tid", då Pax Romana härskade – utom då och då i rikets utkanter. Han är känd uteslutande för ett relativt omfångsrikt verk som bevarats till våra dagar. Noctes Atticae (Attiska nätter), en samling smärre uppsatser om allehanda: litteratur, filologi, historia, mytologi, både grekisk och latinsk, etcetera. Jag har ett mycket vackert exemplar, tryckt i Basel 1565 av Henric Petri, liten oktav. Bandet, i svinläder över trä, från tiden, är rikt dekorerat med blindpressningar. Bland annat förekommer ett antal porträttmedaljonger med underskrifterna MART(in Luther), PHIL(ip Melanchton), ERAS(mus av Rotterdam) och IOHA (n Zwingli?). Metallknäppena är nya.

- [55] SENECA (Lucius Annaeus S) är väl mest bekant för att han av Nero – vars lärare han varit – fick order att ta sig själv av daga, vilket han gjorde genom att i badet öppna en pulsåder. Rubens har avbildat honom under den akten och ett stick med den målningen som förlaga finns med som illustration i den praktutgåva av Senecas verk som jag har och som tryckts i Antwerpen 1652, givetvis på Officina Plantiniana, som då innehades av Balthasar More-

tus. Den är i folio och innehåller Senecas filosofiska och naturvetenskapliga verk samt hans brev men däremot inte hans tragedier. Den lärde klassiske filologen Lipsius har försett S:s text med ingående kommentarer. Boken är bunden i pergament med gulddekor – ramar och mitt på fram- och bakpärm Amsterdams vapen med de tre stolpvis ställda andreaskorsen.

Seneca var spanjor. LUCIUS FLORUS, en historiker som levde under 100-talet e. Kr. var måhända släkt med filosofen Seneca. Han kallas ibland Lucius, ibland Julius, ibland L. (eller J.) Annaeus Florus, ibland Annaeus Seneca. Jag åtar mig inte att klara ut problemet. Han har skrivit en romersk historia – *Res romanae*, ibland kallad *Epitome rerum romanorum* (sammandrag) – som är rätt påver men patriotisk – företalets inledning är magnifik: romerska folket har under de sjuhundra åren från konung Romulus till kejsar Augustus utträttat så mycket under fred och krig att det är märkligt att det kunnat åstadkommas på så kort tid. Roms vapen har förts så vida över jorden att om man läser Roms historia så lär man känna inte bara *ett* folks öden utan hela mänskosläktets.

Jag råkar ha inte mindre än fyra utgåvor av Florus. Vilken av dessa som jag först förvärvade kommer jag inte ihåg. Möjligen är det en föga spektakulär duodes, tryckt i Leyden av Maire 1632 som förutom Florus innehåller [24] en rad andra smärre historiska skrifter. En utgåva, likaledes duodes, tryckt i Amsterdam av Swart, innehåller förutom *Res romanae* det sammandrag (epitome) av Livius' samtliga böcker, alltså även de numera förlorade, som anses [25] ha Florus till författare, och dessutom en sen (400-talet?), mycket primitiv skrift, *Liber memorialis* av en viss Lucius Ampelius. En tredje är tryckt av Elzevier i Amsterdam 1660, oktav, Berghman 2063. Den innehåller detsamma [23] som närmast föregående. Exemplaret tycks länge ha stått väl skyddat i ett engelskt bibliotek (namn: Richard Payne Knight) vilket bekommit det väl.

Den fjärde, slutligen, är en ganska vacker, illustrerad och med rikliga kommentarer av de lärda Salmasius, Freinshemius med flera försedd utgåva, tryckt i Amsterdam 1702 av Gallet, oktav, bunden i Groningen – det är ett [22] antagande för vars riktighet jag menar mig ha rätt goda bevis – i ett band dekorerat i samma stil som en del andra i min klassikersamling. Också detta exemplar har fått dra fördel av att under en längre tid, förslagsvis tre ägares, ha fått stå i engelska bibliotek.

Högre anseende som historiker än Florus har AMMIANUS MARCELLINUS [1] av vars *Res gestae*, dvs. *Historia*, ungefär hälften finns i behåll. Jag äger endast en praktiskt taget okommenterad upplaga, Leyden 1632, Maire, duodes.

QUINTUS CURTIUS RUFUS, levde under den tidiga kejsartiden. Han har skrivit en *Historia Alexandri Magni*, en sammanställning av vad man just då visste eller trodde sig veta om den store erövraren. Han skapade därigenom den bild av Alexander som forntidens störste hjälte som fortlevde under senantiken, medeltiden och en god del av nyare tiden – och väl inte var så alldeles felaktig. Hans *Historia* har mycket flitigt använts i undervisningen dels för språkets skull, dels för det goda föredöme den skildrade hjälten ansågs utgöra. Jag minns att när i vår studentexamen 1926 förhören skulle komplet-

teras med prov på läsning av "okänd text" så kom en (modern) upplaga av Curtius Rufus fram.

- [17] Jag har nu två. Den ena är en oktavupplaga i skinnband med dekorerad rygg, en present på 50-årsdagen av vännen Wilh. Penser, bokälskare och lärd. Den är tryckt 1673 i Amsterdam hos Elzevier (Berghman 2055). De vanligen utnyttjade lärdomsjättarna har fått släppa till kommentarer. Som ett appendix kommer ett supplement av en av dem, Freinshemius, som bland annat behandlar Alexanders tidigaste öden och äventyr. Av Curtius Rufus' historia har nämligen början gått förlorad och den startar med – ungefär –
- [18] att Alexander löser den gordiska knuten, på sitt särskilda sätt. Den andra är också en Elzevier, Amsterdam 1660, Berghman 2046, en ren textutgåva i duodes.

Så har vi då alla dem som skrev vers. Alla hade förstås inte samma klang (liksom inte heller alla de som kom i deras efterföljd fram till våra dagar: scribimus indocti doctique poemata passim). En har jag nämnt tidigare Ovidius. Han var väl den som skrev lättast, melodiösast av alla. All latinsk vers är konstvers som byggs upp efter stränga regler som kan leda till att det hela blir till förkonstling. Ovidius kunde helt undvika detta: han skrev en så *rak* vers, det blev en naturlig diktning, han behövde inte använda sig av alla de möjligheter som reglerna erbjöd att flytta om orden i en vers för att de på stavelsekvantiteten byggda versfötterna skulle bli otadliga; i hans vers låter sig "naturliga" satser utan svårighet infoga. Han var själv medveten om sin speciella förmåga. I fjärde boken av Tristia, elegin X, där han berättar om sin barn- och ungdoms första försök:

*Sponte sua carmen numeros veniebat ad aptos:
Et, quod tentabam dicere, versus erat.*

Statius, som jag av en alldeles särskild anledning nämnt i samband med Ovidius hade inte alldeles lika lätt för sig. Sedan hör det till saken att egen-skapen att vara lättflytande ju inte är den som i alla sammanhang bör främst prisas vid bedömning av latinsk vers. "Hårt som erövraren hörs ljuder Ditt härskareord" skrev Tegnér i sin karaktäristik av latinet. Så stor och så rik som den latinska diktningen i bunden form är finns där utrymme för allt, från den vekaste och ömmaste natur- och kärlekslyrik över fosterländsk deklamation till de vassaste diatriber och den grövsta smädedikt. Var och en art krävde sitt uttryckssätt, sitt språk.

- [48] De äldre romarna är tyvärr klen företeelse på hyllorna. Där tar med ålderns rätt PLAUTUS första rummet. Den utgåva jag har av hans 20 bevarade Comoediae plus fragment av hans otaliga förkomna är emellertid föga märklig, en oktavutgåva, tryckt i Leyden 1645 hos Hackius. Exemplaret kommer från Hammerska biblioteket (som, en gång skingrat, aldrig lär kunna samlas igen).

Plautus nämnd, har TERENTIUS rätt att komma närmast. Ingendera var egentligen romare men deras uppgift blev att skriva på latin till romarnas underhållning; och därmed hör de till den romerska litteraturen. Av Terentius (Publius T. Afer – afrikanen, alltså) har jag en vacker upplaga i mycket stor kvart (skuret format 315 x 240 mm), tryckt i Strassburg 1797 av Philip Jacob Daumbach för Jacob Deker i Basel. Exemplaret är mycket väl bevarat, i rött skinnryggsband som är vackert dekorerat men börjar visa defekter. Grön snitt runt om ger rätt markanta färeffekter. [66]

Av ett av Terentius' verk, Phormio, har jag en alldeles särskilt intressant utgåva, ett kvartohäfte tryckt 1784 i Parma av Bodoni. Den latinska texten löper parallellt med en italiensk översättning. Trycket tillkom i anledning av att stycket i juni månad det året framfördes av studenter vid universitetet i staden. Mitt häfte har kvar sitt originalomslag av handmarmorat papper. Hur många sådana kan männatro finnas i livet? Den boken har jag naturligtvis inte nänts binda utan jag förvarar den i en särskilt för den tillverkad prydlig skinnryggsbuds. Mitt exemplar har inte blivit använt som rollhäfte; det är allt för prickfritt välbevarat för att så skulle ha varit fallet. [68]

Av den stora PUBLIUS VERGILIUS MAROS samlade verk har jag två utgåvor. Vergilius var hela senantiken och medeltiden igenom högt aktad som trollkarl eller helgon eller båggedera, han fick vara Dantes följeslagare i underjorden och hans verk bevarades väl. Mitt huvudexemplar trycktes av Plantin i Antwerpen 1575, in folio, och bands någon gång under 1700-talet i ett brunt skinnband med rikt dekorerad rygg. Tyvärr är papperet inte det allra bästa, det har blivit ganska brunt genomgående, vilket något skämmer det eljest mycket väl bevarade exemplaret (en reva i titelbladet, några onödiga understrykningar med bläck, repor i bandet). Två olika tryckarmärken, båda med passaren och Labore et Constant(c)ia. [77]

Det andra exemplaret är mycket enklare. Det är en oktav, tryckt av Hackius i Leyden 1652, pergamentband med framfals och – naturligtvis, höll jag på att skriva – exlibris från Hammerska biblioteket på frampärmens insida. [76]

LUCRETIUS CARUS tillhörde första århundradet f. Kr. Av hans De rerum natura, en djupsinnig filosofisk hexameterdikt som många berömmar men antagligen färre har läst, har jag märkligt nog en svensk utgåva, tryckt 1819 hos Palmblad och Stenhammar (Regiae Academiae Typographi) och med pärmstämpeln Göteborgs Nations Bibliotek. [40]

Min HORATIUS har Georgius di Caballis i Venedig tryckt 1565, in quarto. Det är ett mycket väl bevarat exemplar (frånsett några små maskhål) utan prickar och förstrykningar; emellertid har några ark blivit något brunaktiga men det må vara hänt och ursäktat så här efter drygt 400 år. Vilka andra föremål kan vara så snygga vid den åldern? Textilier, möbler, glas? Det ömtåliga tunna papperet har en märklig tålighet och motståndskraft. Emellertid blev boken nybunden någon gång under 1800-talet och skars därvid onödigt hårt. [29]

CATULLUS, TIBULLUS och PROPERTIUS får samlas i en volym, tryckt av Zyll i Utrecht 1680. Bandet lossar i ryggen och är inte särskilt praktfullt. [7]

[51] Exemplaret har två runda blåstämplar som visar att det tillhört "Bibliothek des Kgl. Friedrichs-Gymnasiums in Frankfurt a. O.". Propertius Elegier har jag dessutom i en vacker utgåva, kvarto, tryckt i Amsterdam 1727 i det Wetstenska tryckeriet och bundet i ett brunt skinnband från tiden med rikt dekorerad rygg. Det är försett med Carl Aurivillius (säkerligen) egenhändigt utklippta enkla men originella exlibris, med anteckningen "Upsala 1762" och nr 324. Denne Carl Aurivillius (1717–1786) var professor i Uppsala, först i poesi och sedan i orientaliska språk. Han hade ett mycket stort bibliotek. Efter hans död inköpte Carolina Rediviva 814 volymer för 10 816 daler kopparmynt; men det fanns tydligen också böcker som kom i andra händer.

[39] LUCANUS var släkting, brorson, till Seneca – hans fullständiga namn var Marcus Annaeus L. – och till Florus. Liksom farbrodern kom han i olycka under Nero, deltog i en sammansvärjning mot denne, och begick självmord, en yngling ännu. Hans vers-historia om det stora inbördeskriget, Pharsalia, har utkommit i många upplagor. Min utgåva är tryckt i Leyden 1740 i stor kvart, rikt kommenterad och utmärkt välbevarad. Bandet är ett fullkomligt praktband, något senare troligen än trycket, ett mörkviolett marokängband med bordyr, kantdekor, inre denteller, rik ryggdekor och i övrigt allt som torde kunna önskas. Bandet är säkerligen engelskt. Exlibris, runt, i pergament med vapen – ej attribuerat – och devisen *Toujours propice*. Guldsnitt runtom. Ägaren – bindaren var tydligen rik, men han har inte följt Tegnérns upprepade maning:

-- *vos exemplaria prisca*
nocturna versale manu versate diurna!

Det kan vara trevligt för en senare ägare fastän han inte heller läst boken.

[31] JUVENALIS och PERSIUS följs ofta åt. De var någotsånär samtida, de skrev båda samhällskritisk vers, *Satyrae*, fastän vi har cirka fem gånger så mycket av Juvenalis' produktion som av Persius'. Min utgåva av de båda dikterna, en oktav, är tryckt hos Wetsten i Amsterdam 1684 och måste nog även av en ganska sträng granskare sägas vara vacker och utmärkt väl bevarad. Därtill kommer att den är bunden i ett ovanligt tjugigt brunt skinnband från 1700-talet med linje[...], kantdekor, blindpressade inre denteller, vacker rygg med rött fält, röd snitt runt om och vad du vill. Exlibris *Ex Museo Hulthii* med devisen *Animus non res*, vilket jag i detta fall betraktar som knappt halv sanning.

[32] Av Juvenalis har jag en särutgåva i kvarto, tryckt i Utrecht av Zyll 1685 med vidlyftiga kommentarer, väl bevarat, i helt, blindpressat pergamentband, men, ve och fasa, med klipp i titelbladet för att någon velat straffa tidigare ägare med *damnatio memoriae*. För att visa sin dumhet har vederbörande någon klippt också i försättsbladet. Hans eget namn förekommer inte heller och därmed är också han *damnatus memoriae*, utplånad.

Därmed är väl av de egentliga klassikerna endast MARTIALIS kvar. Han förekommer i anspråkslös dräkt, en liten duodes, tryckt i Antwerpen 1630

på dåligt papper och bunden i ett simpelt band. Därtill är utgåvan ab obsce- [41]
nitate expurgata, rensad från oanständigheter, varav det finns mycket hos
Martialis, tillsammans med många sanningens ord.

Jo ytterligare en, en deus minor, men i intressant uppenbarelse, SILIUS
ITALICUS, vars versberättelse De bello punico secundo (det stora drama-
tiska, varunder Hannibal hotade Rom, stod ante portas) jag har i en utgåva,
tryckt i Venedig av Aldus, tryckningen avslutad i juli månad 1523 (då Gus- [58]
tav Vasa just hade ridit in i Stockholm). Boken är en kär gåva av Gunnar
Josephson. Till det yttre ser den sliten och illa medfaren ut i sitt nötta, mjuka,
framkantsfalsade pergamentband från tiden. Men slår man upp boken fin-
ner man hela innanmätet, från titelsidan med det aldinska ankaret och del-
finen till slutkolofonen prickfritt oskadat: det 450-åriga papperet har inte en
fuktfläck, inte den ringaste bruntoning. Hur är sådant möjligt i fråga om en
bok som dock med all tydlighet hanterats en hel del? Habent sua fata libelli
– här passar citatet men jag lovar att inte upprepa det.

När man kommer mot slutet av andra århundradet e. Kr. kan man råka på
kristna författare på latin. Den äldsta till våra tider bevarade kristna latin-
ska skriften – massor har naturligtvis förkommit och antagligen ännu fler
i trosvisst nit förstörts – lär vara ett tal "Octavius" av MARCUS MINUCIUS
FELIX, advokat till yrket. Den rymmer på 44 små kvartosidor – satta utan en
enda utgång – i min rikligt kommenterade utgåva, tryckt i Leyden 1652 av
Maire, tillsammans med den åtskilligt senare (från Konstantin den Stores [42]
tid) Julius Firmicus Maternus' De errore profanarum religionum (om endast
40 sidor men med tre utgångar). Utgåvan är tillägnad Drottning Christina
– före abdikationen – men är i övrigt föga märklig.

CLEMENS ALEXANDRINUS hör till den äldre kyrkohistoriens stora namn.
Han skulle egentligen inte förekomma här eftersom han skrev på [grekiska]
men jag har hans verk – på latin – i en intressant utgåva från 1566, tryckt av [16]
Michaëlis Sonnius i Paris, Rue Jacob, "sub scuto Basilensi", bunden i träpä-
rmar överdragna med svinskinn rikt dekorerat med blindpressning, allt rätt
väl bevarat 1500-tal.

TERTULLIANUS (ca 150–220) skrev däremot på latin, ett av kännare högt
berömt, nästan klassiskt latin – "dabei aber voll von afrikanischen Pro-
vinzialismen (T. var från Karthago) mit juridischem Ausdruck"; han lade
"grunden till en specifik västerländsk kristenhet med latinet som internatio-
nellt kyrkospråk". Jag har hans samlade skrifter i en stor pergamentsvolym, [69]
i folio, tryckt hos Plantin i Antwerpen 1584. Tertullianus blev på äldre dagar
kättare; hans skrifter från den tiden är medtagna i utgåvan men (för säke-
hets skull? utgåvan är tillägnad Gregorius XIII) samlade i en särskild avdel-
ning sist i boken.

En rad 300- och 400-talsförfattare har jag, för mig av mindre intresse med
hänsyn till deras skrifters innehåll, och representerade av utgåvor av inte
särskilt märkvärdigt slag:

- [34] LACTANTIUS FIRMIANUS – nåja, för sitt vackra språks skull har han kallats Cicero christianus, och upplagan är från Hackius i Leyden, 1660; exemplaret har ägts av den förste ärkebiskopen Benzeliuss (Eric B. den äldre).
- [56] SULPICIUS SEVERUS skrev bland annat en världshistoria, också Hackius i Leyden, 1654.
- [57] SIDONIUS APOLLINARIS, Drovart, Paris (Rue Jacob, naturligtvis), 1598, med exlibris Bibliotheca Seckendorffiana.
- [20] Påven DAMASUS I:s (påve 1/10 366–11/2 384, ledde den första romerska synoden) samlade skrifter, Billaine, Paris 1672.
- [3] Filosofen BOETHIUS – hedning, död 525, ”sin tids lärdaste man” skrev *De consolatione philosophiae*, om den tröst som filosofien skänker, Plantin, Antwerpen 1607.
- DIDYMUS ALEXANDRINUS CAECUS – han var alltså blind och levde i Alexandria – bör kanske få nämnas fastän han skrev på grekiska. Han skrev åtskilligt, det mesta översattes till latin redan under antiken men ett stort verk ansågs förkommet, hans avhandling om treenigheten i – passande nog – tre böcker ansågs länge förlorat. Emellertid fann man på 1700-talet ett manuskript i Bologna och detta utgavs 1769 där, tryckt av Laelius a Vulpe, folio.
- [21] Jag har ett exemplar i pergamentsband. Titelsidan har en bild, där ett fyrfota djur – som förstås skall vara en varg fastän det mera ser ut som en räv – står mot en bakgrund av Bologna med stadens berömda sneda torn Garisenda och Asinelli. Detta är väl ungefär allt som av en icke-teolog kan sägas om boken.

Jag har sparat fyra böcker till sist för att avslutningen skulle bli värdig. VEGETIUS var väl ingen märkvärdigare författare, men hans lärobok i krigskonsten, *Institutiones rei militaris*, som han skrev någon gång mot slutet av 300-talet har jag i en mycket nätt duodes-upplaga, tryckt i Paris 1762 av Didot och bunden i ett någorlunda samtida verkligen läckert band i ljusbrunt kalvskinn med alla behöriga prydnader och med ett av mig inte identifierat exlibris med devisen *Dieu pour nous*.

- [75]

CLAUDIUS CLAUDIANUS som levde vid övergången från 300- till 400-talet, var, säger professor Håkan Sjögren i NF 3:e upplaga, ”den siste romerske skalden av betydelse”. Emellertid var han ungefär samtida med den – meo voto – långt större Prudentius. Denne var visserligen inte romare i egentlig mening utan spanjor men Claudianus var från Egypten, så det kan komma på ett ut. Men Claudianus hörde till den klassiska traditionen: han skrev formfulländad vers efter klassiskt mönster, hexameter uppbyggd efter stavelsekvantitet, medan Prudentius är starkt grekinfluerad, verkar mera avlägsen från guld- och silveråldrarna, men hans vers är ingalunda mindre konstrik än Claudianus. Om dennes vers säger Sjögren: ”språket är i det hela klassiskt rent; det närmar sig Virgilius’ kraft och Ovidius’ elegans”; och till dessa författare hade Claudianus samma avstånd som, till exempel Fröding till Olaus Petri.

Claudianus' samlade skrifter – allt hexameter eller distika har jag i en [15]
utomordentligt nätt liten 24:o-utgåva, Elzevier, Amsterdam 1650, Berghman
2033 i ett lika nätt grönt skinnband från, tror jag, mitten av 1700-talet, utsökt
i dekor och kvalitet. Exemplaret har länge varit i fransk ägo, vilket framgår
av stämplor och exlibris. Den senaste ägaren var tydligen en prövad man:
hans exlibris har texten: "C'est mon ami, rendez le moi".

Eftersom Claudianus numera aldrig citeras, låt mig till de ungas uppbyg-
gelse och igenkännande citera ett litet distikon som är så elegant att Catullus
kunde ha skrivit det:

*De paupare amante.
Paupertas me saeva domat, dirusque Cupido.
Sed toleranda fames, non tolerandis amor.*

De gamla poeterna var visst inte alltid bara torrbollar.

Så spanjoren PRUDENTIUS, den store hymndiktaren, i Sverige väl numera
känd bara därigenom att Wallins psalm "Nu tystne de klagande ljuden" går
tillbaka på en hymn, Ad de functum exsequias, nr. 10 i en samling Liber
Cath[emerinon]. Prudentius har i sin dikt hunnit med 29 verser innan man
kommer till den av Wallin översatta: Iam maesta quiesce querela.

Prudentius har emellertid varit till nytta också för senare svenska skal-
der än Wallin. I Lundagård nr. 11, årgång 8, 9/11 1927 förekom ett tecknat
porträtt av professorn i anatomi vid Lunds universitet Ivar Broman, Lunds
nations inspektör, med tillhörande hyllningsdikt av den lärda signaturen Q,
som börjar:

*Quae pigra cadavera pridem
tabulis putrefacta iacebant, - -*

vilket direkt återgår på vers nr. 11 i Prudentius hymn:

*Quae pigra cadavera pridem
tumulis putrefacta iacebant - -*

en licentia som må tillkomma Q, men knappast någon annan.

Min utgåva av Prudentius är tryckt av Plantin i Antwerpen 1564. I texten [52]
förekommer massor av understrykningar och många marginalkommenta-
rer som skulle ha allvarligt minskat exemplarets värde om det inte kunnat
konstateras att det varit lärda män som varit i farten och lämnat intressanta
bidrag: Thomas Muncken, en 1600-talsfilolog, verksam i Leyden och Amster-
dam, Jean Luzac, professor i Leyden och C.J.C. Reuvens, en klassiker, också
professor i Leyden.

Boken har en särskild kommentaravdelning med bidrag av bland annat
Erasmus Roterodamus.

- [2] Så återstår bara att redogöra för AUSONIUS. Mitt exemplar av hans Opera är tryckt 1730 i Paris av Jacques Guérin in usum Delphini i stor kvarto, bundet i rött skinnband med delfinen på båda pärmarna, mycket elegant på sin tid men nu med blekt rygg och en något störande repa. Att exemplaret i det hela är så välbevarat beror tydligen på att det – som flera andra i min samling – stått väl skyddat i ett engelskt bibliotek, i detta fall Henry Drurys bibliotek i Harrow.

Ausonius som levde under 300-talet var inte heller ”riktig” romare utan från Bordeaux, det antika Burdigala. Hans namn är väl inte särskilt aktuellt i dag, det röda vin från S:t Emilion som indirekt är uppkallat efter skalden, Chateau Ausone, är allt för exklusivt för att föra ut namnet i riktigt vida kretsar och hans versberättelse om en färd på Mosel, Mosella, läses numera knappast av någon. Överhuvud lär Ausonius inte ha många läsare mera.

Jag kan tämligen noga tidfästa när mitt intresse för Ausonius uppkom. Det var på våren 1936, efter bokrean, vid vilken jag köpt bland annat Ivar Hjerténs essäsamling Vålnader på Palatinen. Essän Aquileja inleddes nämligen med ett citat ur Ausonius’ *Clarae urbes* eller *Ordo nobilium urbium*:

*Nona inter claras, Aquileia, cieberis urbes,
Itala ad Illyricos obiecta colonia montes,
Moenibus et portu celeberrima.*

Ja, så står det verkligen att läsa hos den vederhäftige romarskalden från slutet av fjärde århundradet efter Kristus, skriver Hjertén. ”Och väl är det, ty hos vem skulle väl annars en så barock idé kunnat vinna insteg som att denna lilla samling av ett femtiotal ruskiga kåkar en gång varit en av guld och marmor skimrande världsstad, Alexandrias motsvarighet och medtävarinna på Medelhavets norra strand, en av den fornkristna världens fyra patriarkstäder, överträffad i folkrikedom endast av Rom, Milano och Capua inom Italien, utom detsamma endast av Konstantinopel, Kartago, Alexandria, Antiokia och Trier!”

Nu tror jag inte att Ausonius’ ordningstal nona behöver tolkas så exakt. I själva verket kände nog inte Ausonius till precis hur många invånare de städer hade som ingick i jämförelsen – och ingen annan heller. Men intresset var väckt. Det dröjde dock mycket länge innan jag blev ägare av Ausonius’ Opera; och ännu har jag inte fått tid att syssla närmare med honom. Innanför pärmen ligger början till en uppsats däri jag ställer frågan om Ausonius var kristen (och Claudianus) och söker besvara den förutom med en massa citat ur antika författares verk som uttalat åsikter i ämnet också genom en undersökning av vad Ausonius skrivit, om däri finns några spår som kunde ge ledning. Undersökningen är oavslutad. Där finns också en stamtavla för Ausonius, uppgjord med ledning av hans egen släkthistoria på vers, Parentalia. Den visar att åtminstone en syster var kristen. Men jag har måst avbryta också den övningen. En rad dikter *Commemoratio professorum Burdigalensium* lämnar redogörelse för professorskollegorna i Bordeaux – själv var

han professor i retorik. Han är överhuvud en diktare som lämnar massor av konkreta uppgifter i sina verk.

Av den karaktären är i hög grad hans *Clarae urbes*. Först i raden kommer förstås Rom.

Prima urbes inter, Diorum domus, aurea Roma.

Gudarnas boning, gyllene Rom, fler attribut behövs inte. Poesin blir kanske lite mager och kantig, särskilt om man jämför t.ex. med invokationen i Horatius' *Carmen saeculare*!

Nr. 2 och 3 blir Constantinopolis och Carthago, föga överraskande, nr. 4 och 5 Antiochia och Alexandria, också väntat. Att däremot Treveris, Trier, kommer som nr. 6 – vilket antagligen är någorlunda riktigt – är kanske förbluffande för den som inte något studerat stadens historia och arkeologiska lämningar. 7 är Mediolanum, Milano, 8 Capua som redan långt före vår tideräknings början var en mycket folkrik stad och så 9 Aquileia. Rum nr. 10 intas av Arelas, Arelate, Arles. Vilken stad är nr. 11 Emerita? Jo Augusta Emerita, en koloni för uttjänta soldater som Augustus anlade i sydvästra Spanien och som snabbt blomstrade upp och blev en stor och rik stad, nu Mérida och tämligen obetydlig men med väldiga lämningar från sin romerska förtid. Men var inte manne Tarraco, Tarragona, ännu på Ausonius' tid större? Som nr. 12 kommer Athenae, som nr. 13 och 14 Catina (Catania) och Syracusae, båda i det rika Sicilien, som nr. 15 Tolosa, Toulouse, som nr. 16 Narbo, Narbonne och äntligen som nr. 17 Ausonius' eget kära Burdigala, som får den längsta dikten och som man gärna skulle vilja närmare bekanta sig med i och genom Ausonius. Den vederhäftige romarskalden från slutet av fjärde århundradet efter Kristus.

ex alysch del. et sculp.

LUGD: BAT: Apud S. LUCHTMANS.
 ROTTEROD: Apud I. D. BEMAN.
 M D C C XXXVII.

C A T A L O G U E

1. AMMIANUS MARCELLINUS. *Rerum gestarum quae exstant. M. Boxhorn-Zuerius recensuit, et animadversionibus illustravit.* Leiden, ex officina Ioannis Maire, 1632. 12mo. Engr. title,+ (19),+ (blank),+ 864 pp. Minor foxing, a spot pp. 181–182. Marginal annotations the first two pages. Contemporary vellum, spine with handwritten title in ink, some stain on front board, red edges. Lacks a printed title page. 1500:–

USTC 1011668. Breugelman 1632:3IV. Schweiger p. 3. This is the fourth part of Boxhorn's edition of *Historiae Augustae scriptores latini minoris* but is without the general printed title page. The engraved title page by W. Akerloot.

Ammianus Marcellinus (330–400), “the last of the great Roman historians”. His history is a continuation of Tacitus and covers the period from Nerva to Valens (378) though the first 13 books have not survived. He was born in Antioch and wrote his history after a military career.

2. AUSONIUS, Decimus Magnus. *D. Magni Ausonii Burdigalensis opera. Interpretatione et notis illustravit Julianus Floridus, Can. Carnot. Jussu Christianissimi Regis in usus serenissimi Delphini. Recensuit, supplevit, emendavit, dissertationem de vita & scriptis Ausonii suasque animadversiones adjunxit Joannes-Baptista Souchay.* Paris, Jacobi Guerin, 1730. 4to. Engr. extra title,+ lxvii,+ (1),+ 684,+ (1),+ (blank),+ 16,+ (152) pp.+ engr. plate. One engraving in text. Printed on large paper. Both the engr. title and the printed title page with foxing, some spotting, paper repair pp. 457–460. Later red full morocco, spine gilt with raised bands, boards with gilt borders and with gilt dolphins in the middle, inner gilt borders and all edges gilt. Spine and top of boards faded, small tear on front board. From the library of Henry Drury, with his annotation on front fly-leaf. Attached is a handwritten essay by Lassen about the question if Ausonius was a christian. 15000:–

Schweiger p. 22. Moss p. 216 “This edition is held in considerable estimation.” Large paper copy from the library of Henry Drury in Harrow, and a fine copy aside from its faded spine. It's a finely printed edition of the complete works of Ausonius with use of earlier commentaries. The frontispiece (in usum Delphini) is engraved by Mathey (compare n:o 54). Ausonius from Bordeaux (c. 350 AD) was professor of grammar and rhetoric at Bordeaux and one of the last great Roman poets. He was called by the emperor Valentinian to be tutor of his son Gratian, the future emperor. As a poet he is most famous for *Mosella*, a poem in his serie of Idylls about the river Mosel, describing the fishs, the vineyards, the buildings etc. around the river. Important for the history of education is his *Commentario professorum Burdigalensium*. The question if Ausonius was converted to a christian or not have been discussed extensively.

The book collector Rev Henry Drury (1778–1841) was a good friend of Dibdin, an excellent classical scholar and member of the Roxburghe club. He collected mainly Greek and Latin authors. The larger part of his library was sold in 1827 (De Ricci p. 98). His annotation of upper right hand of the first fly-leaf reads: “Coll:perf: H Drury. Harrow. C.249.3.”

Coll: per J. M. Deum
Harron. C. 249. 2.

2

6

3. BOETHIUS, Anicius Manlius Severinus. *De consolatione philosophiae libri quinque. Ioh. Bernartius recensuit, & commentario illustravit.* Antwerp, ex officina Plantiniana, apud Ioannem Moretum, 1607. 8vo. (16),+ 394,+ (5) pp. Some spotting and ink underlining in the beginning, stain in lower corner on pp. 287–310 and at the end. The last leaf with printer's device is pasted to the fly-leaf. Somewhat worn contemporary vellum, spine with title in ink, red edges. The title page with almost entirely erased owner's signature. 4500:–
USTC 1003232. Schweiger p. 32. Dibdin p. 352 "An elegant and correct edition. The Commentary of Bernartius occupies the latter and greater portion of the volume". An important edition of Boethius thanks to the commentaries by Jean Bernaerts (1568–1601). It was published by Nicolas Oudaert after the death of Bernaerts. Boethius (480–524) "the last Roman author" and an important link between antiquity and the Middle Ages. He was imprisoned by Theoderic the Great and wrote most of his works in prison before he was killed. The *Consolatio philosophiae* is his most important work, an application of aristotelian logic to christianity.

4. CAESAR, Gaius Julius. *C. Julii Caesaris quae exstant opera; cum A. Hirtii sive Opii commentariis De Belli Gall. Alexand. Afric. et Hispaniensi.* [=Half titles.] 1–2. Paris, Josephi Barbou, 1755. 12mo. Engr. front,+ (4),+ xxvii,+ (1),+ 360 pp.+ 2 fold. engr. maps; (4),+ 455,+ (2) pp.+ 2 fold. engr. maps. Two engr. vignettes. Ink spot on the second title page, minor spotting. Somewhat worn mottled calf, richly gilt spines with blue labels, boards with gilt frame, marbled edges. Two volumes, front hinge to volume one with crack. Gilt monogram of Johann Graf Chotek "JGC" with crown on lower compartment and with his gilt Coat-of-Arms on top. Book plate of Erik Wirén. 2500:–
Schweiger 48. Edited by J. Capperonier. Worn but fine. Part one with the title *Commentariorum De bello Gallico, libri septem*, part two: *Commentariorum De belli Civili, libri tres*.
Johann Rudolph Chotek von Chotkow (1749–1824) was minister of finance in Austria and Government President (Gubernialpräsident) in the Kingdom of Bohemia. He had several versions of his superexlibris and also book plates.

5. CAESAR, Gaius Julius. *Commentarii de bello Gallico et civili cum utriusque supplementis ab A. Hirtio vel Oppio adiectis. Christophorus Cellarius recensuit, & notis ac novis tabulis geographicis illustravit, accedunt indicies rerum et verborum. Editio nova revisa.* Leipzig, Maur. Georg. Weidmanni, 1731. 8vo. Engr. front,+ (14),+ 743,+ (72) pp.+ 6 fold. engr. maps. Some spotting. Contemporary vellum, spine with title in ink, front board with owner's initials stamped "F.H." (Frid. Hedin?), red edges. Old Swedish owner's signatures of Frid. S. Hedin, 1735, Adamus Kling, 1739, Andreas Ybelius, 1744 (on p. 533) and Adamus Kellgren? (on p. 95 but cut), book plates of Christian Hammer and of Erik Wirén. 1500:–
One of several Leipzig editions. With a long line of Swedish provenances.

6. CAESAR, Gaius Julius. *De bellis Gallico et civili Pompejano; nec non A. Hirti, aliorumque de Bellis Alexandrino, Africano, et Hispaniensi commentarii, ad MSStorum fidem expressi, cum integris notis Dionysii Vossii, Joannis Davisii, et Samuelis Clarkii.* Cura et studio Francisci Oudendorpii, qui suas animadversiones,

ac varias lectiones adjecit. (1)–2. Leiden, Samuelem Luchtman/ Rotterdam, Johannem Daniele Beman, 1737. 4to. Engr. extra title,+ (26),+ 516,+ (2),+ 517–1035,+ (34) pp.+ 3 fold. engr. maps,+ 11 engr. plates, of which 6 folding. Engravings and wood cuts in text. Title printed in red and black. Bound together with:

LOUDENDORF, Franciscus. *Oratio inauguralis de litteratis C. Julii Caesaris studiis, publice habita in auditorio majori Academiae Lugduno-Batavae, A.D. XXI. Octobr. MD CCXL.* Leiden, Samuel Luchmans, 1740. 4to. (4),+ 44 pp. Full vellum, "School prize binding" with gilt spine with raised bands, gilt boards with Coat-of-Arms of Utrecht in the middle, marbled edges and green ties. With a probably dutch book plate. 6000:–

Schweiger p. 46f. Moss p. 236. Dibdin p. 363 "An admirable and truly critical edition, comprehending the labours of Davis, Clarke, and Vossius". The plates are the same as in Graevius' edition from 1713.

7. CATULLUS, TIBULLUS & PROPERTIUS. *Catullus, Tibullus & Propertius, ex recensione Joannis Georgii Graevii, cum integris commentarii Jos. Scaligeri, M. Ant. Mureti, Achill. Statii, Roberti Titii, Hieronymi Avantii, Jani Dousae patri & filii, Theodori Marcilii, nec non selectis aliorum.* Utrecht, Rudolphi a Zyll, 1680. 8vo. Engr. extra title,+ (22),+ 638,+ (2),+ 148,+ (2), 149–290,+ (2),+ 277–370,+ (2),+ 377–662,+ (62) pp. Marginal annotations and underlinings in black and red ink, spotting and paper repairs, second part with red ink spotting pp. 168–172 and paper repair with loss of pagina pp. 79–82. Worn contemporary vellum, spine with orange label, front hinge with a large crack. Owner's signature and stamp of Franz Hermes, 1873, library stamp of Kgl. Friedrichs gymnasium in Frankfurt, and book dealer label of W. J. Peiser's.

2000:–

Schweiger p. 81. "Eine Buchhändler-Spekulation" is Schweiger's critical opinion of this edition, and he continues "Graevius Namen diene nur dazu, Käufer anzulocken". The second part contains the commentaries.

8. CICERO, Marcus Tullius || JUNIUS, Melchior. *Ex M. Tul. Ciceronis orationibus loci aliquot communes, eum in finem selecti atque explicati, ut eorundem tractandi ratio appareat. Authore Melchior Junio*. Strassburg, per Lazarum Zetznerum, 1594. 8vo. (16),+ 384,+ (31) pp. Stained throughout and some spotting, paper repair pp. (5–6) and (15–16). Half vellum from the mid 19th-century, spine with red label, red edges. From the library of Christian Hammer, with his book plate. 4000:–

VD16 C 3356. Schweiger p. 261. This work contains abstracts of a selection of Cicero's speeches with commentaries by Melchior Junius (1545–1604), professor at Rhetorics at Strassburg, and intended as a school book.

9. CICERO, Marcus Tullius. *De officiis, de amicitia et de senectute libri accuratissime emendati*. Paris, apud Antonium Augustinum Renouard/ typis Didot Junioris, 1796. Large 4to. (4),+ 328 pp. The title page with a portrait of Cicero engraved by St. Aubin. Foxing, heavy on pp. 97–110. Somewhat worn contemporary full calf, spine gilt with red label, worn at top and tail, boards with gilt frame. Signed by Renouard, giving the limitation of the edition on the half title. 6000:–

Schweiger p. 206. Dibdin 416. Moss p. 309. "A very splendid edition". Fine edition printed by P. Didot l'ainé for A. A. Renouard. The edition was limited to 163 copies, and four copies printed on vellum. The binding is according to a note by Menno Hertzberger possibly by Bozérián.

10. CICERO, Marcus Tullius. *Epistolarum libri XVI ad T. Pomponium Atticum ex recensione Ioannis Georgii Graevii cum ejusdem animadversionibus, et notis integris Petri Victorii, Paulli Manutii, Leonardi Malhespinae, D. Lambini, Fulvio Ursini, Sim. Bosii, Fr. Iunii, Aus. Popmar, nec non selectis Sebasts. Corradi, Is. Casauboni, Ioan. Fred. Gronovii, & aliorum*. 1–2. Amsterdam, Blaviorum, & Henrici Wetstenii, 1684. 8vo. Engr. front,+ (14),+ 822,+ 284,+ (95); 802,+ 344 pp. Minor foxing and occasional spotting. Contemporary vellum, spines with handwritten title in ink. Two volumes, inner hinge of volume one very weak. From the library of Jonas Hellwik, with his signature, and with the donation book plate from his widow Hedvig Hellwik born Paleen to Linköpings stiftsbibliotek. With a pencil "dupl" mark, probably sold at the auctions in 1886. 4500:–

Schweiger p. 167. Moss p. 334. Dibdin p. 427f. A good edition, according to the bibliographers, also rare according to Moss. The general index is bound in volume one. Graevius also published the letters "ad familiares" in similar two volumes in 1677. These two have once been together with the two other volumes according to a handwritten note, probably by Jonas Hellwik, at the end of volume two, "alla 4. Tomerne 54 S". The widow Hedvig Hellwik born Paleen donated her late husband Jonas Hellwiks library to Linköpings stiftsbibliotek in 1793 (Carlander I, 240).

1

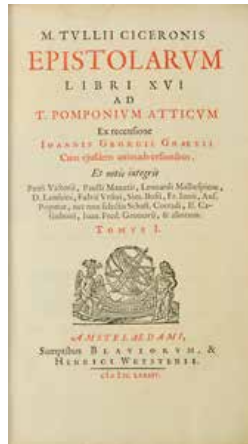
3

4

8

10

10

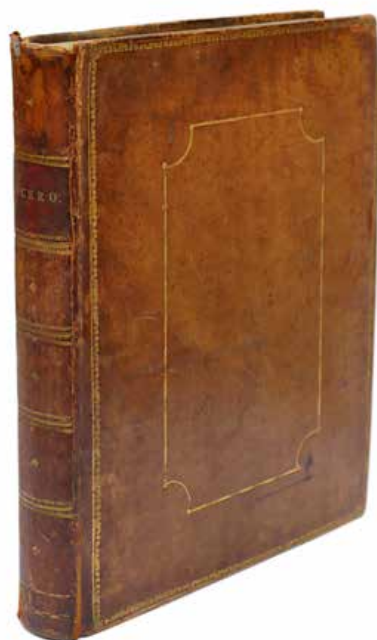
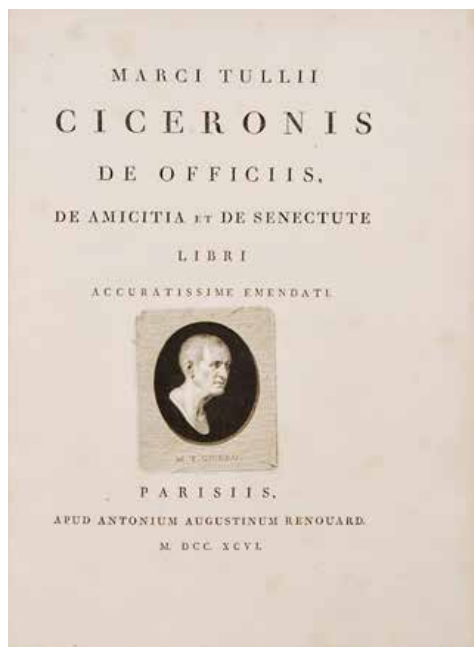
13

14

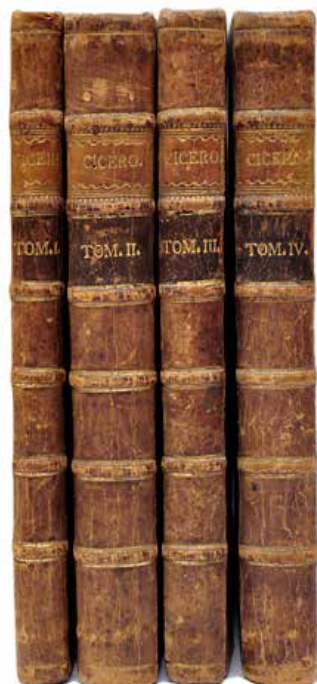

15

9

11

11. **CICERO, Marcus Tullius.** *Opera omnia: Cum Gruteri et selectis variorum notis & indicibus locupletissimis, accurante C. Schrevelius.* 1–4. Amsterdam, Ludovicum et Danielum Elzeviros/ Leiden, Franciscum Hackium, 1661. 4to. Engr. title,+ (6),+ 51,+ (5),+ 188; (2),+ 191–636; (2),+ 639–968; (2),+ 971–1339,+ (53) pp. Foxing and spotting, ugly spot on pp. 1188–1190, and with occasional stain in margins, mostly in part three, ink underlinings, ink spots and some marginal annotations, part one with paper repair at leaf G4. Slightly worn 18th-century half calf, gilt spine with raised bands and red and black labes, marbled paper boards. Four volumes. Title and half titles with erased owner's signature. 2500:–
Schweiger p. 106 "Saubere, aber von geringen inneren Werthe." Moss p. 295f. Willems 1268. Berghman 2030. Includes a biography of Cicero by Fabricius. According to Moss the edition was printed on poor quality paper so that fine copies are hard to find.
12. **CICERO, Marcus Tullius.** *Opera quae aedita sunt hactenus omnia, in tomos distincta quatuor, ad diversorum & vetustissimorum codicum collationem ingenti cura recognita, multisq. locis ultra superiores aeditiones restitutis, [...].* 1–4. Basel, ex officina Hervagiana, 1534. Large folio. (8),+ 318,+ (2); (8),+ 595; (12),+ 411, 414–418,+ (2); (20),+ 403,+ (blank),+ (118) pp. With printer's woodcut devices on titles and last pages. A few marginal annotations in ink, most in Plutarch's biography. A modern blue pen notation on the first and third title page and on the fly-leaves. Small worm holes in margin of part one, affecting a letter on pp. 120–130, part two with paper repair at p. 569 and with the last leaf reinforced with repair of a hole with loss of imprint (replaced in ink). The beginning of part three with spotting in lower margin, and on the last leaf with woodcut device. Somewhat worn contemporary blindstamped pig skin bindings, spines with raised bands and with almost erased titles in ink, traces of label in lower compartments, boards with rolls with flowers and urns, minor small tears, holes for ties. Two volumes, boards somewhat warped and rear board of volume one with a repair and volume two with a hole at the bottom of rear board. With a library notation dated 1858 and the stamp "Büchereiprüfungskommission stadt Salzwedel. Geprüft". 26000:–
VD16 C 2815. Schweiger p. 103. Moss p. 290. Dibdin p. 393. The second part lacks the last, unpaginated leaf with woodcut device. This is in total the sixth edition of collected works by Cicero, and the first of the two editions printed by Johann Herwagen sr in Basle. The second appeared in 1540, edited by Joachim Camerarius (1500–74). The text is based on Mich. Bentinus' edition (Cratander 1528) but improved by readings of new MSS. It contains in part I: Rhetoric works and a vita after Livius; Part II: Speeches; Part III: Letters; Part IV: Philosophical works, annotations and an index to all four parts. Part four begins with Plutarch's Life of Cicero.
13. **CICERO, Marcus Tullius.** *Tre böcker De officiis samt De senectute et amicitia; såsom ock Paradoxa et Somnium Scipionis: efter de bästa uplagorna förbättrade, med register försedda, och förklarade med swenska anmärkningar.* Västerås, Per Kraft, 1801. 8vo. (4),+ 416,+ (44) pp. Browning at the end. Modern brown half cloth (Esselte). Bengt Lassen's signature on the title, dated 1928. 800:–

1

4

7

15

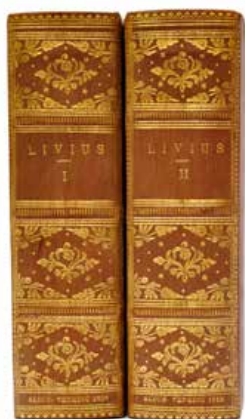

16

31

35

40

41

14. **CICERO, Marcus Tullius.** *XIV orationes selectae, eller fjorton utvalde tal, med anmärkningar, hvarutinnan 1) de swåraste constructioner äro upplöste, 2) de förefallande romerske antiquiteter tillräckeligen förklarade, 3) åtskillige politiske konstgrepp anmärkte och 4) i synnerhet de nåttaste talesätt på god swenska öfversatte. Fjärde uplagan mycket förbättrad.* Västerås, P. Kraft, 1809. 8vo. (8),+ 566,+ (2) pp. Foxing and with some spotting, larger on pp. 61–62 and 292, and with pencil annotations. Worn contemporary half calf, front fly leaf with tear. Owner's signature of A. J. Andersson. 500:–

The first edition of this popular school book was published in 1744 and a total of five editions were published, the last in 1823.

15. **CLAUDIANUS, Claudius.** *Cl. Claudiani quae exstant: Ex emendatione virorum doctorum.* Amsterdam, Ludovici Elzevirii, 1650. 24mo. Engr. title,+ 3–256 pp. Ink spot p. 11. 18th century green morocco binding, spine gilt, boards with gilt frame and fine red end papers. Round library stamp of Franc Carteron on title and front fly-leaf, owner's signature of Lavarde, dated Paris 1912 and book plate of Pierre and Nicole Lavarde. Fine copy. 3000:–

Schweiger p. 283. Willems 1101. Berghman 2033. This is the first of the two Elzevier editions of Claudianus' work published in 1650. Claudius Claudianus (ca 400 AD) "the last great poet of the pagan Roman world" is most known for his epic about the Gothic wars, *De laudibus Stiliconis*, praising the general Stilicho and his victory over the Gothic king Alaric in 402. Another poem is *De raptu Proserpinae*, which is illustrated on the engraved frontispiece.

16. **CLEMENS of Alexandria.** *Clementis Alexandrini viri longe doctissimi, qui panteni quidem martyris suit discipulus, praeceptor verò Origenis, omnia quae quidem extant opera, à paucis iam annis innuenta, & nunc denuò accuratius excusa, Gentiano Herueto Aureliano interprete. Addita sunt scholia, obscuriora quaedam loca illustrantia, cum rerum toto opere memorabilium indice fatis locuplete.* Paris, apud Michaëlem Sonnum, sub scute Basiliensi, via Iacobaea, 1566. 8vo. (144),+ 871 pp. Minor wormhole in beginning and at the end, small stain in upper margin, more on pp. 860–871, some spotting, occasional underlinings and marginal annotations in ink. Contemporary blind stamped pig skin over wooden boards, spine with raised bands and with title in ink on top compartment, tear at tail, boards rubbed and front board with minor worm holes, traces of metal clasps, red edges, the front edge with title in ink. Old owner's signature erased on title page. 11000:–

OCLC 491571451 (another printer). Hoffman p. 457. Third edition of the Latin translation of the Greek Church father Clemens collected works, a Basel edition by Thomas Guarini in folio was published the same year. According to different entries in the OCLC this edition was published in Paris by different publishers. OCLC does not give an entry for this one! The translation which was made by Gentian Hervet Aurelianus was first published in 1551. The editio princeps of the Greek text was published in 1550. Clemens of Alexandria or Titus Flavius Clemens (c. 150–c. 215) is one of the oldest Church fathers whose works have survived. He was a convert to Christianity and was influenced by Hellenistic philosophy to a greater extent than the other Christian thinkers of the time, and in particular by Plato and the Stoics. He has many controversial

17

18

19

20

22

23

24

25

ideas. In the 9th-century some of them were considered heretic, and he was removed as a saint by the Catholic church in the 18th-century but he is still considered a saint in the Coptic faith.

17. CURTIUS RUFUS, Quintus. *Historia Alexandri Magni cum notis. Cum notis selectiss. variorum, Raderi, Freinsheimii, Loccenii, Blanchardi, &c. Editio accuratissima.* Amsterdam, ex officina Elzeviriana, 1673. 8vo. Engr. title,+ (2),+ 751,+ (1),+ 93,+ (46) pp.+ fold. engr. map,+ engr. plate. Woodcuts in text. Spotting and minor tears, ink spots pp. 15, 484–486 and 558, stain pp. 179–182 and at the end. Worn contemporary calf, gilt spine with raised bands. Book plates of Wilh. Penser and with a gift inscription in ink to Bengt Lassen 1958.

2000:–

Willems 1482. Berghman 2055. Schweiger p. 321. Reprint of the Elzevier edition of 1664.

18. CURTIUS RUFUS, Quintus. *Historiarum libri, accuratissime editi.* Amsterdam, ex officina Elzeviriana, 1660. 12mo. Engr. title,+ (10),+ 338,+ (20) pp.+ fold. engr. map. Two wood cut illustrations in text. The map with tear, spotting pp. 155–156. Large margins. Contemporary vellum, spine with traces of paper label, red edges, small tears on front hinge. Owner's signature of Samuel le Resche on front paste down, dated 1780, and an erased signature on the title page.

2500:–

Willems 1257. Berghman 2046. Later Elzevier edition of Curtius Rufus, the first was printed in 1633.

19. CURTIUS RUFUS, Quintus. *Quintus Curtius. "Q. Curtii de rebus gestis Alexandri Magni regis Macedonum."* [=Caption titles.] Florence, Philippi Giuntae, 1507. 8vo. Pi8, a8–t8, v6. [Pi7–8 are blank.] Lacks the two final blanks v7–8. Large margins. Some foxing and minor stains, heavy stained on leaf 4–5.

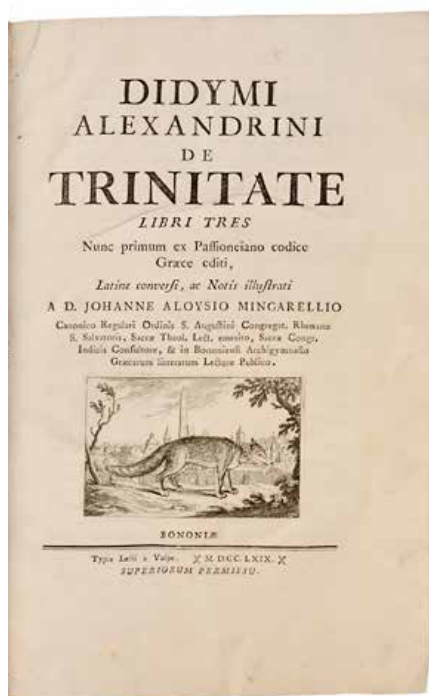
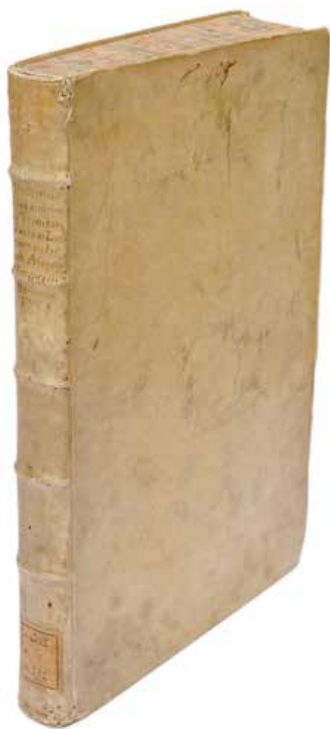
Old marginal ink annotations in book 3–4 (gathering a–c), ink notes on the title page. Slightly worn calf from early 20th century in "old style", all edges with old gauffered gilt.

22000:–

USTC 825128. CNCE 13877. Renouard 20. Pettas p. 196. Schweiger p. 317 "Höchst seltene Ausg. von Lucas Robbia gesorgt". The text is printed in small italic type. Spaces are left for capitals, with guide letters. Preface by Luca della Robbia to Alessandro Acciaiuoli (p. 3–5) and on p. 2 is a poem by Petri Bargetami "...super Q. Curtii recognitione endecasyllabon". Filippo Giunta (1450–1517), founder of the House of Giunta in Florence, established his stationary business in 1489 and his printing house in 1497. This Curtius edition of 1507 is the twentieth book printed by Giunta, and it was the first work that Luca della Robbia edited for Giunta after replacing the first editor Benedetto Riccardini (Pettas 44).

20. DAMASUS I. S. *Damasi Papae opera quae extant et vita ex codicibus MSS. Cum notis Martii Milesii Sarazanii J. C. Romani*. Paris, apud Ludov. Billaine, 1672. 8vo. (4),+ 190,+ (1) pp. A few marginal notes in ink. Slight foxing on title. Worn contemporary calf, spine gilt with red label, marbled edges, head of spine defective and with hole in front upper hinge, a small worm hole in lower compartment. 4000:—
- OCLC 7521088. Graesse II, p. 322. A reprint of Martius Milesius Sarazanius (1570–1633) edition of the writings of Pope Damasius I. It was first published posthumously in Rome 1638 by Federicus Ubaldini and was the earliest edition solely dedicated to the writings of Damasus. Greek and latin text. Pope Damasus I (c.305–384) was one of the important early popes. With St. Jerome as his secretary he supported the production of the Vulgata Bible and he presided over the Council of Rome of 382 that determined the canon of sacred scriptures and he also began referring to Rome as the apostolic see. He fought against major heresies in the church and encouraged the veneration of martyrs and he introduced Latin as the official language of the mass. Among his texts are letters, some disputed, and poems, epigrams on martyrs and saints.
21. DIDYMUS of Alexandria. *De trinitate libri tres. Nunc primum ex Passioneano codice Graece editi, Latine conversi, ac notis illustrati a D. Johanne Aloysio Mingarellio*. Bologna, typis Laelii a Vulpe, 1769. Large folio. LXIV,+ 520 pp. The title with an engraved vignette with a wolf. Fine engraved vignettes and

initial letters and an facsimile example from the MSS. Minor foxing, spotting pp. 335–337. Contemporary vellum, spine with raised bands and with handwritten title in ink, library paper label at lower compartment, fine marbled edges. Book plate of Bibliotheca Rosales Bername. 9500:–

OCLC 43192384. Hoffman p. 546. First printing of *De trinitate* written against Arianism in the 4th century. Greek and latin paralleltext. Didymus the Blind from Alexandria (c. 310–395) is one of the Greek fathers. He was a learned student of Origen and an ascetic, blind since the age of four, and one of the principal opponents of Arianism. In 553 the Second Council of Constantinople however condemned his works, along with those of Origen and Evagrius, and many of his works were therefore not copied during the Middle Ages and subsequently lost. *De trinitate* was also considered lost when Johannes Aloysius Mingarellius found a MSS of it. This is the first printing both of the original Greek text and of the Latin translation by Mingarelli, who also added a life of Didymus.

22. FLORUS, Lucius Annaeus. *Epitome rerum romanorum ex recensione Jo. Georgii Graevii cum ejusdem annotationibus longe auctioribus. Accessere notae integrae Cl. Salmasii, Jo. Freinshemii, & variorum. Nec non numismata et antiqua monumenta in hac nova editione, suo cuique loco inserta. Cum variantibus lectionibus & indice. In fine additus est L. Ampelius ex bibliotheca C. Salmasii.* 1–2. Amsterdam, apud Georgium Gallet, 1702. 8vo. Engr. extra title,+ (22),+ 533,+ (3, blanks) pp.+ fold. printed tab.; engr. extr. title,+ 242,+ (100),+ 46 pp. The first part richly illustrated with engravings in text. Contemporary vellum, spine gilt with hand written title in ink, boards with gilt frame and gilt fleurons in corners, and an almost invisible medaillon in the middle. Probably a premium binding from Groningen. Owner's signature of W. S. H. Barter on the first title page and an older of Henr. Gockinga on rear paste down. 4500:–

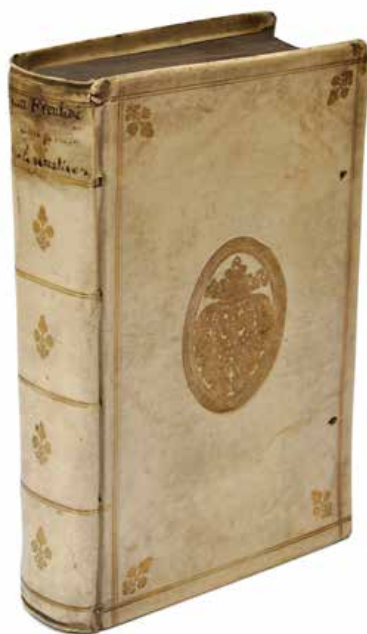
Schweiger p. 362. A reprint of the illustrated edition of 1692. The illustrations are mostly in the first part and are after coins and gems from the Urisini collections but also after reliefs as Trajan's column. The engraved title pages are by J. Goere resp. R. de Hooghe. The second part contains a supplement to Livius, a chronological list to Florus, notes by Graevius and an index. At the end is the *Liber Memorialis* of Lucius Ampelius, written in the 2nd or 3rd century AD, and is a handbook of general knowledge with information on geography, cosmography, history etc.

23. FLORUS, Lucius Annaeus L. A. *Florus cum notis integris Cl. Salmasii et selectissimis variorum, accurante S.M.D.C. Additus etiam L. Ampelius ex bibliotheca Cl. Salmasii.* Amsterdam, ex officina Elzevieriana, 1660. 8vo. Engr. title,+ (14),+ 588,+ (108),+ 46 pp. Contemporary vellum, spine with handwritten title in ink, red edges. From the library of Richard Payne Knight, with his signature on the title page. 4500:–

Schweiger p. 360. Willems 1258. Berghman 2063. This is the second elzevier edition in 8vo, a revised reprint of the edition of 1655. The first elzevier was published in 1638 in 12mo. The text is a reprint of the Gruterus' edition from 1609. The initials in the title stands for Cornelius Schrevelius and the title is engraved by C. V. Dalen. The added extra text, *Liber Memorialis*, by Lucius Ampelius, written in the 2nd or 3rd century AD, is a handbook of general knowledge with information on geography, cosmography, history etc.

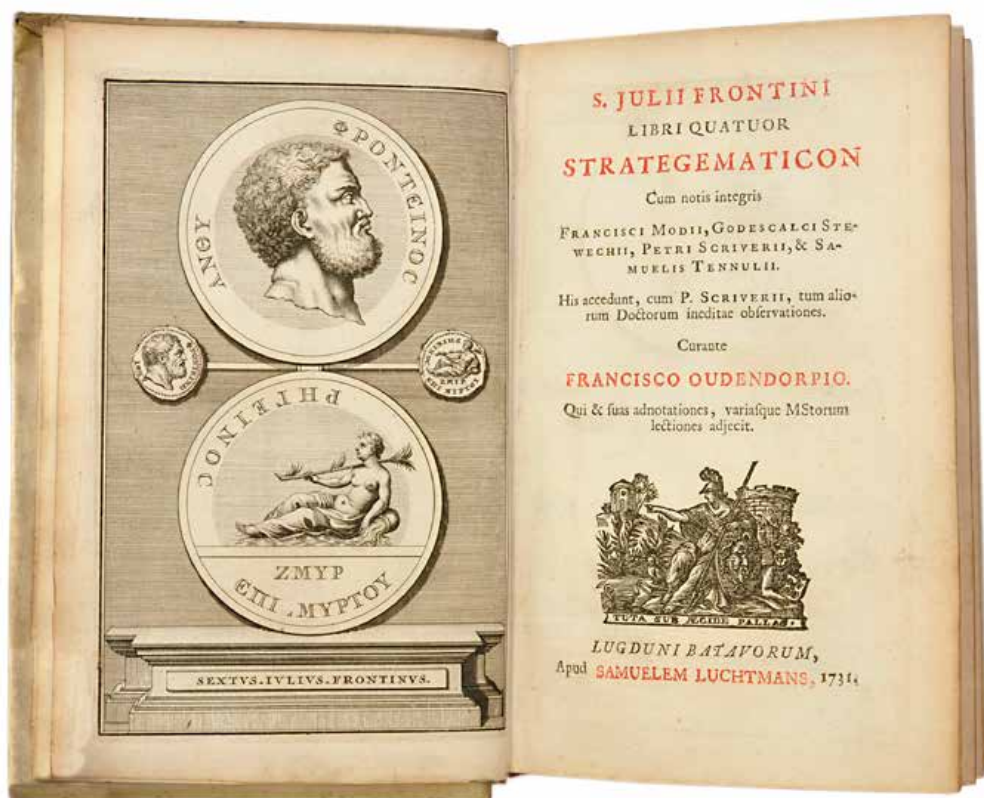

22

26

26

Fine provenance. Richard Payne Knight (1750–1824), well known numismatist and connoisseur of art, member of the Dilettanti Society, the Eumelean Club, Vice President of the Society of Antiquaries etc, and good friend of William Hamilton and Charles Townley, is perhaps most known today for not appreciating the Elgin marbles and his arguing against the national acquisition of them. Notable among his own works are *An Account of the Remains of the Worship of Priapus* (1786) and *An Analytical Inquiry into the Principles of Taste* (1808).

24. FLORUS, Lucius Annaeus a.o. *L. Julius, Florus, P. Vell. Paterculus, Sex. Aur. Victor, Sex. Rufus Festus, Messala, Corvinus, Eutropius, Cassiodorus, Fasti Capitolini. M. Boxhorn-Zuerius animadversionibus illis. traduit.* Leiden, ex officina Ioannis Maire, 1632. 12mo. Engr. title,+ (21),+ (blank),+ 932 pp. [Irregular pagination.] The engraved title with some later colouring, old underlinings with ink and fine marginal annotations, mostly in Florus and Paterculus. Contemporary vellum. 1500:–

Breugelmans 1632:31. This is the first part of Boxhorn's and Joannes Maire's edition of *Historiae Augustae scriptores Latini minores*, which was published in four parts, all in 1632. Preface by G. J. Vossius to Florus and Paterculus. After Paterculus (p. 412) comes a new title page: *Historiae Augustae scriptorum latinorum minorum. Partis primae, tomus alter* for the authors Sextus Aurelius Victor, Sextus Rufus Festus, Messala Corvinus, Eutropius and Cassiodorus.

Part two was published with Suetonius, part three with Aelius Spartianus et al, and the fourth with Ammianus Marcellianus (see number 1).

25. FLORUS, Lucius Annaeus. *Rerum Romanarum libri quatuor, annotationibus, is usum studiosae juventutis, instar commentarii illustrati. Auctore Johanne Min-Ellio. Quibus accedunt excerptiones chronologice ad Flori historias accomodatae: additus denisque L. Ampelius ex Bibliotheca Salmasii.* Amsterdam, ex officina Stephani Swart, 1683. 12mo. (22),+ 405,+ (97) pp. Small stain in the beginning, slight spotting, paper repair p. 363 with loss of letter. Contemporary vellum spine with handwritten title in ink. Owner's signature of Zeidlitz on front paste down, a signature crossed out with ink on the title page, dated 1704. 1500:–

OCLC 54229469. This Amsterdam reprint of the Rotterdam edition of 1680 is not in Schweiger. Lacks an engraved extra title. A London edition was published also in 1683. It contains beside the books by Florus also *Liber Memorialis* by Lucius Ampelius from the 2nd or 3rd century AD, which is a handbook of general knowledge with information on geography, cosmography, history etc.

26. FRONTINUS, Sextus Julius. *Libri quatuor strategematicon cum notis integris Francisci Modii, Godescalci Stewechii, Petri Scriverii, & Samuelis Tennulii. His accedunt, cum P. Scriverii, tum aliorum doctorum ineditae observationes. Curante Francisco Oudendorpio. Qui & suas adnotationes, variasque MStorum lectiones adjecit.* Leiden, apud Samuel Luchtmans, 1731. 8vo. Engr. front,+ (74),+ 512,+ (127) pp. An ink spot on p. (55) otherwise some minor spotting. Fine contemporary vellum, spine gilt with fleurons in the compartments and handwritten title in ink over removed label, spines with gilt frames and fleurons in corner and gilt medaillon in middle with text "Praemium Groninganium", traces of ties. Premium binding from Groningen. Owner's signature of John Godwin "Lieut. 46. regt." 6000:–

Schweiger p. 36. Fine copy of this new and improved edition of the military handbook *Stratagems* of Frontinus. A good edition according to Schweiger with many new readings of MSS. The Lieutenant of the 46th Regiment John Godwin had hopefully good use of it. Sextius Julius Frontinus (c. 30–104) wrote two works that have survived, this on military strategy and *De aquis urbis Romae* on the aqueducts of Rome.

27. GELLIUS, Aulus. *Noctes Atticae. Praeterea Petri Mosellani in eadem annotationes*. Basel, per Henricum Petri, (1565). 8vo. 47,+ (blank),+ 850,+ (44) pp. Last leaf with printer's device. Old underlinings with red ink and fine marginal annotations, minor spotting. Slightly worn contemporary blind stamped pig skin binding over wooden boards, spine with raised bands and with trace of handwritten title, boards with middle panels with fleurons surrounded with roll stamps with the heads of Luther, Melancthon, Erasmus etc., two later metal clasps, front edge with handwritten title. On the title is written in ink "Sum Pauli Piscatoris", the price of purchase and the date 1565 together with a verse, probably from a psalm, and with another hand "Collegii Schyensis 1651".

12000:–

USTC 614775 . VD16 G 1044 (which is without the 47 pp. "Table of contents"). Adams G363. Schweiger p. 378. A reprint of Aulus Gellius with the commentaries of the philologist and Rector of Leipzig University Petrus Schade Mosellanus (1493–1524), first published in Köln 1526. With a preface by Adam Henric Petri. The Attic Nights by Aulus Gellius (c. 123–165) is an important miscellany of anecdotes, grammatical information, law, antiquity, history, philosophy etc. with extracts from nearly 300 Greek and Roman authors, whose works are otherwise completely or almost completely lost.

The Kloster Scheyern (Scheyern Abbey, formerly also Scheyern Priory) was a monastery of the Benedictine Order in Scheyern in Bavaria, founded in the 11th-century. "In March 1803 the monastery founded by Haziga and the Dukes of Scheyern over seven centuries earlier was officially dissolved. The library committee arrived at Scheyern on 4 November 1803 and spent four days culling the collection for their respective treasures. The Hofbibliothek absorbed the Scheyern library, and while every manuscript from the dissolved monasteries was kept, the library found itself with many duplicates of printed editions, predominantly from the fifteenth to eighteenth centuries. While the library kept many of these duplicates, about an equal number of printed books as stayed in Munich entered the book market through various auctions and dealers between 1815 and 1858 and were dispersed to collections around Europe and North America" (John Thomas McQuillen, *In Manuscript and Print: The Fifteenth-Century Library of Scheyern Abbey* (Toronto 2012), p. 33–34).

28. HILLER, Matthaeus. *De arcano Kethib et Keri libri duo, pro vindicanda s. codicis Hebraei integritate, & firmanda locorum plus octingentorum explicatione, contra Ludovicum Capellum, Isaacum Vossium, Waltonum & affeclas eorum scripti, à Matthaeo Hillero*. Tübingen, Georgii Wilhelmi Rühn, 1692. 8vo. (14),+ 440,+ (72) pp. Some stain and ink underlinings in the beginning. Contemporary vellum, somewhat worn with tear at head of spine. Old ink annotations on front fly leaf. Old signatures erased with ink on the title and the front fly-leaf, owner's signatures of some Westberg on the front paste down and of Bengt Lassen, dated 1927.

2500:–

VD17 12:127460G (with the errata leaf doubled). OCLC 19374573. A polemic analysis of the differences of what is written in the text of the Hebrew Bible and what is read. Matthaeus Hiller (1646–1725) was Professor of Logic, Metaphysics and Hebrew at Tübingen.

29. HORATIUS, Flaccus. *Q. Horatius Flaccus, ex fide, atque auctoritate decem librorum manu scriptorum, opera Dionys. Lambini Monstroliensis emendatus: ab eodemq. commentarijs copiosissimis illustratus, nunc primum in lucem editus.* (1–2.) Venice, apud Georgium de Caballis, 1565. 4to. (15),+ (blank),+ 416, 447–450,+ (15); (7),+ (blank),+ 416, 447–484, 445,+ (17) pp. Minor foxing in outer margins, spot pp. 119–120 in part two. Late 19th-century half vellum, spine with red label, marbled boards. 6000:–

USTC 835916. CNCE 22726. Bijker, Riedel Horatiana 36. Adams Hg10 (with part 1 only). The second part: *Q. Horatii Flacci Sermonum libri quattuor, seu, Satyrarum libri duo. Epistolarum libri duo.* This is a reprint of Lambin's edition of the collected works of Horace printed in Paris 1561. The first part contains: *Carminus* 1–4, *Epodon*, *Carmen saeculare*, and the second *Satyrarum* 1–2, *Epistolarum* 1–2, *De arte poetica*.

30. JUSTINUS, Marcus Junianus. *Justini ex Trogi Pompeii historiis externis, libri XLIV. Omnia quàm diligentissimè ex variorum exemplarium collatione castigata. Novissima editio.* London, excusum pro Guilhelmo Whitewood, ad insigne Aureae Campanae, in vico vulgo vocato Duck-Lane, 1677. 8vo. (2),+ 232,+ (4) pp. Tear at margins p. 67–68 and 79–80 with loss of letters, spotting and ink spots and marginal ink writings. Worn contemporary sheep binding. Owner's signatures of Richard Barry on several pages in the volume, on page 49 he has written "Richard Barry his books 1682", and of Johannis Powell on title verso, dated 1746. 5000:–

ESTC R221951. OCLC 1011759561. Complete according to ESTC and OCLC, but seems to be lacking a probably blank last leaf p8. With three final pages giving the names of ancient kings, and a final advertisement page for books sold by William Whitwood at the Golden Bell in Duck Lane, London. The first Whitwood edition was printed in 1668 and it was reprinted 1671, 1675 and here in 1677. Marcus Junianus Justinus made an abridgement *Epitome*, probably in the third century, of the much larger work by the historian Pompeius Trogus *Historia Philippicae* on the Macedonian kings, written in the age of Augustus. Trogus' text is now lost. Justinus' *Epitome* was a very popular text book during the Middle Ages and is printed in many editions.

31. **JUVENALIS**, Decimus Junius & **PERSIUS FLACCUS**, Aulus. *D. Junii Juvenalis & Auli Persii Flacci satyrae cum veteris scholiaste & variorum commentariis*. Editio nova. Amsterdam, apud Henricum Wetstenius, 1684. 8vo. Engr. extra title,+ (46),+ 525,+ (91),+ (2, blanks),+ 112,+ (18) pp. Title printed in red and black. Some foxing and a few marginal ink annotations. Fine 19th-century full calf, spine richly gilt with raised bands and red label, boards with gilt frames, red edges. From the Huth library with its oval book plate "Ex museum Huthii".

8000:–

OCLC 905428909. Schweiger p. 511. The Roman satirists Juvenal (c. 60–140) and Persius (34–64) are often published together. Of the stoic Persius is only a small collection of 6 satires preserved and he is considered difficult to read. Published here is also the so called *Sulpiciae fabella*, a satire of uncertain date, ascribed to the poetess Sulpiciae who wrote erotic verses in the Flavian period.

The Huth library was built by the English merchant banker and prominent bibliophile Henry Huth (1815–78), member of the Philobiblon Society and the Roxburghe Club, and his son the author Alfred Henry Huth (1850–1910), co-founder of the Bibliographical Society. The library was sold through Sotheby's in nine auctions 1911–20 (this copy is listed as number #4129). The books in the Huth library were remarkable "...for the choice selection of the editions represented, and the beauty of the copies, chiefly bound by Francis Bedford" (De Ricci p. 150). In the present copy there are also traces of the older oval bookplate which Huth removed and replaced with the present one (p. 154).

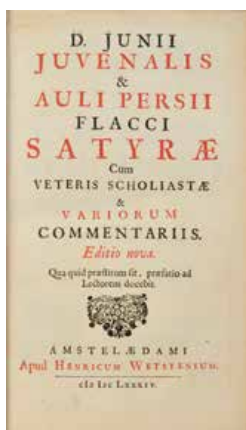
27

28

31

31

34

35

35

36

41

32. JUVENALIS, Decimus Junius. *Satyrae, scholiis veterum & fere omnium eruditorum, qui ex professo in eas scripserunt, commentariis tam antea vulgatis; quam novis; partim integris, ut Is. Grangaei, Jo. Britannici, Nic. Rigaltii, Pet. Pithoei & aliorum: partim selectis, ut G. Vallae, Eilh. Lubini, &c. partim etiam conquisitis, ut Is. Vossii, Oct. Ferrarii, Cl. Salmasii, J. G. graevii aliorumque, nen non animadversis Th. J. Almeloventii, illustratae: accesserunt eorundem VV.CLL. ad scholia veterum notae; quibus subijcitur index omnium in Satyris hisce vocabulorum. Omnia sigillatim recensuit, concinnavit, & sua illis spicilegia adjecit Henricus Christianus Henninius.* Utrecht, typis et sumtibus Rudolphi a Zyll, 1685. 4to. Engr. extra title,+ (30),+ 980,+ (68) pp. The pages is the Cccc gathering are wrongly bound. Foxing, more on pp. 379–382, the title page with cut out signature, paper repair in corner pp. 189–190 and 919–922, spot p. 241 and the pagina at pp. 259–260 cut out. Dutch blind stamped vellum over wooden boards, spine with raised bands and slightly torn brown label, the boards with double frames and an arabesque in the middle. 6500:–
OCLC 681432746. Schweiger p. 504. Moss p. 159 “A very excellent and copious edition”. Dibdin p. 154 “... this valuable edition will never be in want of purchasers”. A learned edition of the Satires by Juvenal (c. 60–140), the most well known of the Roman satirists. Not much is known of his life but many of his phrases are still known; “mens sana in corpore sano”, “panem et circenses” etc. This edition also contains *Vita Juvenalis* by Suetonius. The title is engraved by T. Doesburgh.
33. KLOTZ, Reinhold. *Handwörterbuch der lateinischen Sprache. Unter mitwirkung von Dr. Fr. Lübker und Dr. E. E. Hudemann.* Sechster Abdruck. 1–2. Braunschweig, Verlag von George Westermann, 1879. 8vo. XVI,+ 1718; (4),+ 1844 pp. Very worn, lacking spines which are replaced by home made white soft cloth and with hand written titles on spines. Two volumes. 500:–
34. LACTANTIUS Firmianus, L. C. *Opera quæ extant. Cum selectis variorum commentariis, operâ et studio Servati Gallæi.* Leiden, apud Franciscum Hackium & Petrum Leffen, 1660. 8vo. Engr. title,+ (30),+ 938,+ (80) pp. Spotting and foxing throughout with some ink spots. Very worn contemporary full calf, richly gilt spine with red label, red edges, front board loose. Owner’s signature of Eric Benzeliuss on the title. 3000:–
OCLC 221337937. Dibdin p. 218 “... beautifully and correctly printed”. Lactantius (born around AD 250), called the “The Christian Cicero” because of his fine Latin, is one of the early apologists and teacher to the Emperor Constantine’s son Crispus. But unlike other Church Fathers he did not reject pagan literature and many fragments of earlier writers have been preserved in his texts. His most famous work is the anti pagan polemic *Divinarum institutionum libri VII* and on the engraved title page we can see Lactantius presenting that text to the Emperor Constantine. Eric Benzeliuss (1675–1743) was a librarian i Uppsala, bibliophile, and later bishop in Linköping with a fine library.
35. LIVIUS, Titus. *Ex XIII T. Liuii Decadibus. Prima, tertia, quarta, in qua praeter fragmenta III, & X libri, quae in Germania nuper reperta, hic etiam continentur, multa adulterina expunximus, multa uera recepimus, quae in alijs non habentur. Epitome singulorum librorum XIII Decadum. Historia omnium XIII Decadum in compendium redacta ab L. Floro. Polybij lib. V de rebus Romanis*

latinitate donati à Nicolao Perotto. Index copiosissimus rerum omnium memorabilium. [Part 1–2 of 5.] Venice, Aldi et Andreae Soceri, 1518–19. 8vo. (76),+ 176, 175–190, 193–365,+ (7); (55),+ 350,+ (6) ll. A small hole in part two affecting the first seven leaves, with loss of letters. A few pages with underlinings and marginal annotations. Modern half calf, richly gilt spines with raised bands, red edges. Two volumes. Engr. bookplate of Wilhelm Hegger. 15000:–

USTC 838283 (part one). Renouard 1518:7 resp. 1519:5. Schweiger p. 527. Dibdin II, p. 165. Moss p. 193 “This edition is very rare and seldom found complete”. Present are the first two parts, *Titi Liuii Patauini Decas prima*, published in 1518, and *Titi Liuii Patauini Decas tertia*, published in 1519, here with indexes bound in the beginning. The third part, *Titi Liuii Patauini Decas quarta* was published in 1520, the fourth *Titi Liuii Patauini Decadam epitomae*. Lucius Florus in 1521, and the fifth and final part was published in 1533. The editor to this important first Aldus edition of Livy was Giovanni Francesco Torresani, the son of Aldus Manutius’ business partner Andreas Torresani of Asola. In the preface to the first part the Giovanni Francesco complains about the counterfeit edition being published in Florence by the Giunti.

The Jesuit Wilhelm Hegger (†1732) was Decanus and Rector for the theological faculty at the University in Mainz.

36. LIVIUS, Titus. *Titi Livii historiarum quod extat, cum perpetuis Gronovii et variorum notis.* Amsterdam, Ludovicum & Danielelem Elzevierios, 1665. 8vo. Engr. title,+ (48),+ 820,+ (75) pp. The titlepage with older repair, cut and mounted on paper, underlinings with green ink in beginning, old marginal annotations and 19th century pencil translations of words, foxing. Worn contemporary vellum, title in ink on spine, red edges. Front hinge with crack. Old Swedish owner’s signatures of A. Brandberg, Eric Götlin, G. Lundblad Upsala 1820, J. Thordson 1860. 500:–

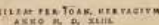
Schweiger p. 534. Willems 1358. Berghman 2088. Part one of three only.

37. LIVIUS, Titus. *T. Livii Patavini latinae historiae principis decades tres cum dimidia, longe tamen quàm nuper emaculatiores, quòd nunc demum ad vetera contulerimus exemplaria, ubi quantum sit deprehensum mendorum, faciliè indicabant doctissimae in hunc autorem Beati Rhenani & Sigismundi Gelenii adiunctae annotationes. Addita est chronologia Henrici Glareani, ab ipso recognita & aucta: cum gemino indice, quorum alter, qui est orationum huius, iam primum accessit.* Basel, per Joan Hervagium, 1543. Folio. (4),+ 65,+ (blank),+ (5),+ (blank),+ 244,+ 243,+ (blank),+ 211,+ (blank),+ 91,+ (137) pp. Foxing and spotting throughout. Heavy stain on the first 25 pages and in part two, ll. a1–a5 with paper repair in margins and a1–a2 with hole with loss of text, leaf nn6 with a minor hole with loss of letter, ink underlinings, ink spots, heavy on ll. aaa3–aaa3 and bbb4, marginal annotations on pp. 213–219 in part three. Half vellum from late 19th century, spine with red label, marbled boards, crack in front hinge, later end papers. A printed premium leaf from “Collegium Sorbonae-Plessaeum” is bound extra in the beginning, with premium to Franciscus Joephus Bailly from Grenoble and with traces of seal. “Je Baillys” written on first title leaf. Book plate with device “Liberlibro”. 6000:–

ANNO Domini millesimo septin-
gentesimo die
Augusti ~~septimo~~ octava
Cum COLLEGIUM SORBO-
NÆ-PLESSÆUM, Posthumâ
Eminentissimi Cardinalis Richelii mun-
ificentia restauratum, anniversarios ad
solemnem premiorum distributionem lud-
os, faventibus Parisiensis Academiæ
Musis, auspice Sorbonâ matre, celebraret
maximo omnium ordinum concursu ac
plausu, ingenuus adolescens *Franciscus*
Josephus Bally Guichenopolitanus, in
quinta classe ejusdem Collegii Auditor
Primus soluta oratione *Thy Leontium*
gallice
præmium jure ac merito consecutus est. In
cujus rei fidem, ego Collegii primarius,
apposito sigillo, subscripsi, die & anno
supradictis.

DEE TREE KUN DHINDIA, LONGE TANUM QVAM NYFE
 emaculatoris, quod nunc de manu ad altera conferimus exemplaria,
 ubi quantum sit deprehendum nos domus, facile indicabant
 doctissime in hunc autorem Beati Rhenani
 & Sigismundi Gelenii adiuvare
 de Associatione.

Adiuncta est Chronologia Henrici Glarvici, ab ipso recognita & iuncta cum primo Index, quorum alter, qui est occasione huius auctoris, iam primum attulit.

Cum privilegio Caesareo ad annos quinque.

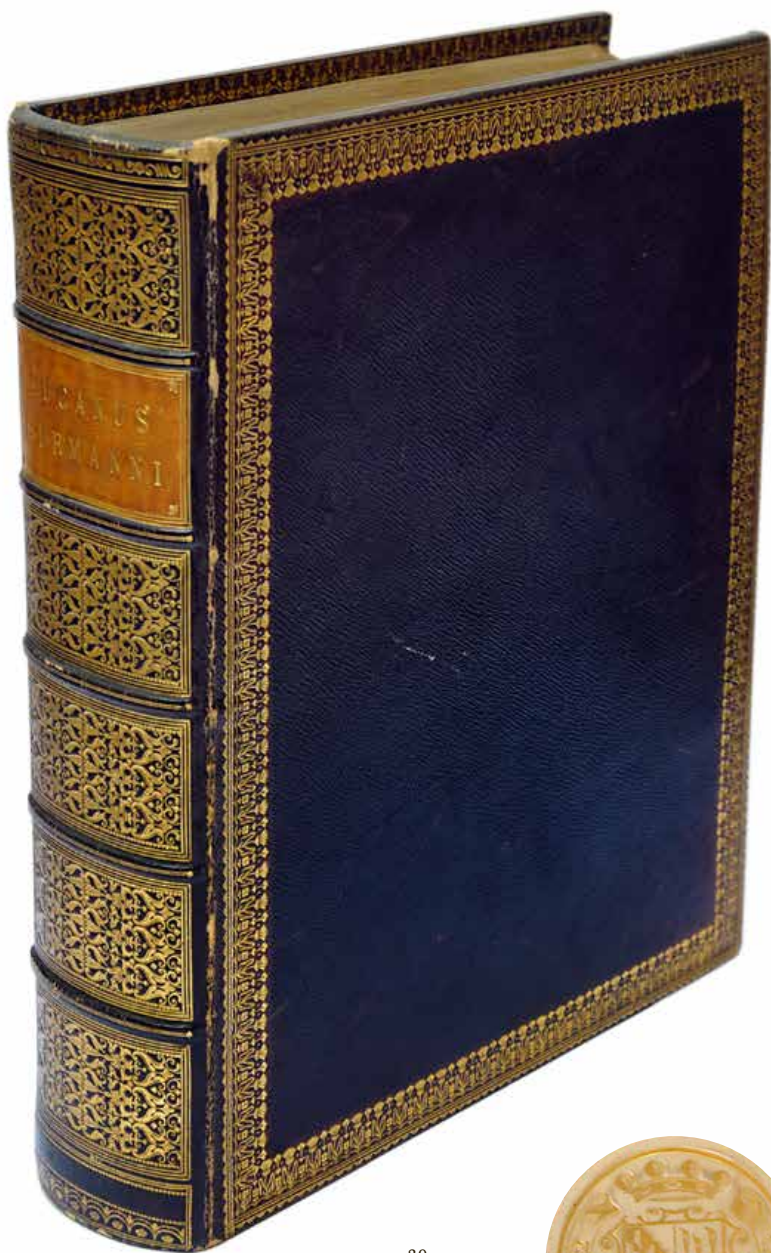
VD16 L 2097. Schweiger p. 530. Worn copy of Livius. It's a reprint of the elder Johann Herwagen's edition of 1539. The text is the same as the Basel edition 1535 by Froben. It contains besides Livius' text and the commentaries by Beatus Rheanus and Sigmund Gelen also the Epitome to Livius by Lucius Annaeus Florus and Heinrich Loriti Glareanus Chronologia.

38. LIVIUS, Titus. *Then nampnkunnige skribentens Titi Livij aff Padua historia, om romerska rikets första ursprung, the gamble romares härkomst, wäsende, wijsheet, redelige wandel, loflige regemente, ridderlige bedriffter, herlige segerwinningar emoot sine fiender: Såsom och om åtskillige handlingar, som både uthi fridh och örligz tidh i Rom och Italien, jämwäl ock hoos andre nationer, ther med the romare hafwa hafft at skaffa, nästan på otta hundrade åhrs tidh, alt ifrån then tidhen staden Rom börjades at byggias: Aldra först under konungarnars, och sedan under borgmestarnas regemente, in til the förste romerske keysares regering, sigh förlupit och tildragit hafwe. Här brede widh är ock infattat Lucii Flori summarier öfwer alle the Titi Livij böcker, som både nu förhanden, jämwäl och öfwer them som förkomne äre: Sampt en ordentligh åhrräkning eller liwianisk chrönika, thesliques itt widlöfftigt register. Uthsatt och tolckat på vårt swenska tungomål, genom Ericum Schroderum.* Stockholm, Ignatium Meurer, 1626. Folio. (50),+ (2, blanks),+ 952,+ (27) pp. Title printed in red and black. Spotting and dampstain throughout, worst between pp. 141 and 600, minor holes through pp. 239–240, 253–254, 285–286, and 347–350, heavy dampstain from page 475 and with larger holes with loss of text pp. 503–510. Near contemporary full vellum, spine with raised binds and a handwritten 19th-century label, blue edges. From “Tranemålasamlingen” with a calligraphic inscribed owner signature on front fly leaf “Lars Måns Son Tranemåla 1867” and with its donation book plate from August Röhss to Göteborgs stadsbibliotek, and with a duplicate stamp. 2500:–

USTC 252357. Collijn 526–27. Rålamb 143. Schweiger p. 549. Very worn copy of the first Swedish translation of Livy, and one of the first printed Swedish translations of a classic author at all. The translation is made after Feyerabend's German edition from 1568. According to Bygdén also Aegidius Girs was involved in the Swedish translation. The famous Tranemåla collection was built by the farmer Lars Månsson (1827–1904) at Tranemåla in Blekinge.

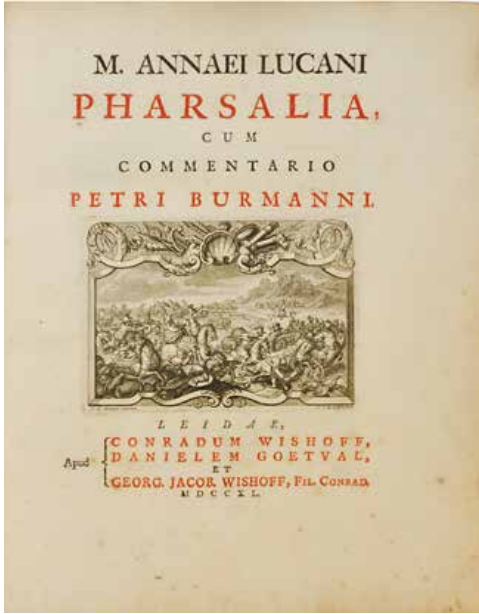
39. LUCANUS, Marcus Annaeus. *Pharsalia, cum commentario Petri Burmanni.* Leiden, Conradum Wishoff, Danielelem Goetval et Georg. Jacob Wishoff fil., 1740. 4to. (51),+ (blank),+ 735,+ (161) pp. The title with an engraved vignette and printed in red and black. Some foxing and spotting, a minor hole pp. 21–22, affecting pagina, and 239–240. Large paper copy. Dark violet 19th-century morocco, spine gilt with raised bands and brown label, boards with gilt flower frames, gilt inner bordures, all edges gilt, slightly worn at hinges (probably bound by J. Mackenzie). From the library of Richard Dawson, 1st Earl of Dartrey, with his book plate “Toujours propice”. 20000:–

Schweiger p. 565. Dibdin II, p. 186. Moss II, p. 242 “A very excellent and critical edition, and by far the best which has yet been published”. “Some copies are struck off on large paper, and when in fine condition are much treasured” (Dibdin). A new and im-

39

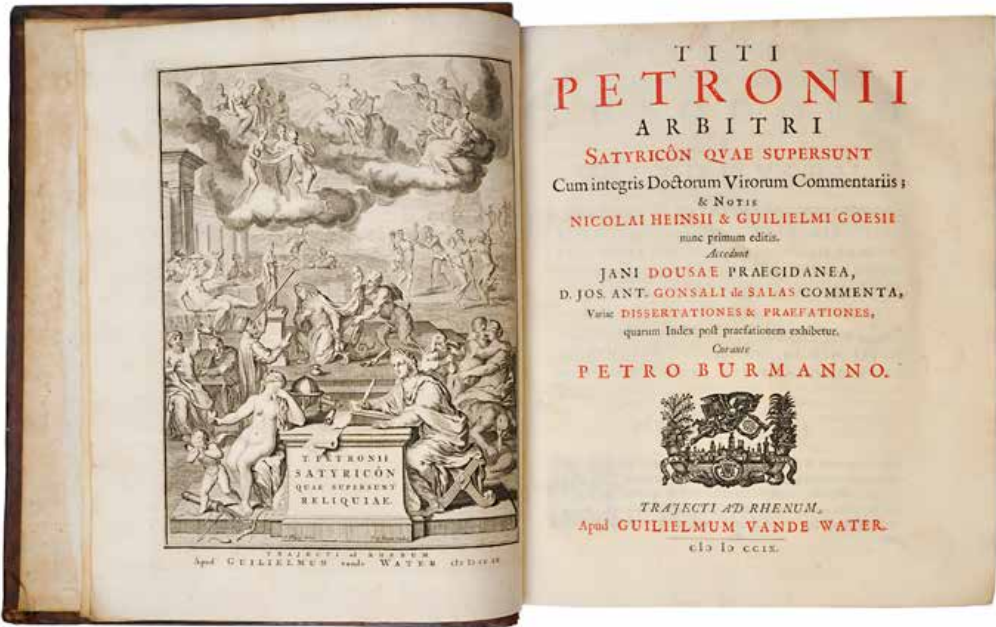

39

42

47

portant edition with several new readings by N. Heinsius, and with notes by him, Oudendorp and Burmannus. The title vignette, depicting a coast battle with ships in the background, is engraved by J. v. Spyk after J. D. Groot. The bookbinder's signature on the top corner of the fly leaf is difficult to read, but is probably J. Mackenzie. Lucanus (c. 39–65) took very young part of the Pisonian conspiracy against Nero and was compelled to commit suicide. Only *Pharsalia*, an epic about the battles between Julius Ceasar and Pompey, have survived of his works. It was extremely popular in the Middle Ages.

Richard Dawson, 1st Earl of Dartrey (1817–97) was educated at Eton and Christchurch, Oxford, and was created Baron Dartrey of Dawson's Castle 1847 and made a Knight of St Patrick 1855. Besides being a model landlord, he was an excellent amateur chess player.

40. LUCRETIUS Caro, T. *De rerum natura libri sex. Ex recensione editiones secundae Bipontinae. Accedunt variantes lectiones ex editione Wakefieldiana*. Uppsala, Reg. Academiae typographi, 1819. 8vo. (8),+ XIII,+ (blank),+ 244,+ (35) pp. Foxing in beginning. Contemporary half calf, gilt spine with red label, marbled boards, front board with "Götheborgs nations Bibliothek". (Corpus auctorum Romanorum VII.) 500:–

Schweiger p. 578. Gilbert Wakefield's edition was published in London in 1796.

41. MARTIALIS, Marcus Valerius. *Epigrammata ab obscenitate expurgata*. Antwerp, typis Ioannis Cnobbari, 1630. 16mo. Engr. title,+ 3–256 pp. Inner part of the engraved title has been pasted on the fly leaf with minor loss of picture, a minor hole pp. 157–158, with loss of letters. Half vellum from mid 18th-century, spine with red label. 2000:–

USTC 1003905. Not in Schweiger. A small and rare edition of Martialis' epigrams.

42. MINUCIUS, Felix M. *Octavius, cum integris omnium notis ac commentariis, novâque recensione Jacobi Ouzeli. Cujus & accedunt animadversiones. Accedit praeterea liber Julii Firmici Materni V.C. De errore profanorum religionum*. Leiden, ex officina Ioannis Maire, 1652. 4to. (40),+ 44,+ (2),+ 46,+ 140,+ 36,+ 32,+ 212,+ (23),+ (blank),+ 56 pp. Minor spotting and foxing. Some marginal annotations in the text. The title printed in red and black and with an engraved vignette. Contemporary vellum, spine with handwritten title in ink. Ink inscription on front fly leaf by Hubertus Wilden in Cologne who has been given the book as birthday present from R. D. H. Sprick in november 1748. Owner's signature of Chr. G. Brack, dated 1804, and W. Klerck. 4500:–

OCLC 67536795. Breugelman 1652:10B. Dibdin I, p. 210. State B of Maire's imprint with line 2, 5, 7, 9 and 11 on title page printed in red, but without leaves *2 and E4 cancelled. With printed dedication to Queen Christine of Sweden. Minucius' text is printed on the first paginated 44 pages and the last 56 pages contains Firmicius' text. The other parts are commentaries and notes on Minucius by Wouwer, Amenhorst, Heraldus, Rigaltius and Ouzelius. According to Dibdin, this edition is "... absolutely overloaded with the commentaries of Ouzelius and others". Felix Minucius (c. 200 AD) was an early apologist, probably a native of Africa. His only surviving work is *Octavius*, a dialogue written in defense of Christianity. Julius Firmicius Maternus was a 4th century author of astrology, but after his conversion to Christianity he wrote *De errore profanorum religionum*, pleading with Constans and Constantine to do away with paganism.

43. NEPOS, Cornelius. *Vitae excellentium imperatorum, observationibus ac notis commentatorum, quotquot hactenus innotuere, illustratae. Accesserunt huic editioni praecipuorum Graecia imperatorum icones aeri incisae, ut & index rerum & verborum praecedenti multo auctior & emendatior*. Leiden, ex officina Hackiana, 1675. 8vo. (30),+ 437, 338–339,+ (40) pp.+ folding engr. map. With 20 engravings in text. Foxing, browning, spotting and with ink spots throughout, the title page with large tear and with trace of old plastic repair, the map with later colouring, red and green ink underlining and with pencil comments, large ink spot on p. 219. Worn contemporary vellum, spine with handwritten title in ink. 500:–
- Schweiger I, p. 298. Moss p. 319. It probably lacks a half title. A text edition of the “Lives” by Cornelius Nepos (c. 100–25 BC), with biographies of Hannibal, Atticus, Miltiades, Epaminondas etc. The engravings are greek portraits.
44. OVIDIUS Naso, Publius. *Amatoria. Quorum indicem sequens continet pagella*. Lyon, apud Seb. Gryphium, 1546. 8vo. 397,+ (1) pp. The last page with printer’s wood cut device. A few underlinings with red ink. Somewhat worn contemporary blind stamped pig skin binding over wood boards, spine with raised bands and title in ink, boards with rubbed rolled stamps, traces of clasps. Tear at top of spine and with later front paste down and fly leaf. Book seller’s label of Lengertz’s antikvariat, Lund. 9500:–
- OCLC 551946946. Not in Baudrier (see VIII, p. 208 for the edition in 16mo). Not in Adams. Not in Schweiger, but see p. 634 for the 16mo 1546 and other 8vo editions by Gryphius. Sebastian Gryphius published the text in both an 8vo and a 16mo edition in 1546. Contains Heroidum epistolae, Elegiarum, De arte amandi, De remedio amoris, Ad Liviam de morte Drusi, De nuce, De medicamine faciei.
45. OVIDIUS Naso, Publius. *P. Ovidii Nasonis operum* tomus II [+ tomus III] *Petrus Burmannus ad fidem veterum exemplarium castigavit*. Amsterdam, Rod. & Gerh. Wetstenius, 1713. 12mo. 340,+ (17); 339,+ (1) pp. Ink spot p. 60 in part three. Slightly worn contemporary calf, spines with raised bands, boards with “mirrors”. Two volumes. 500:–
- Only part 2–3 of three. Part two “Metamorphoses”, part three “Fasti, Tristia, Pontificae epistolae et Ibis”. Part three begins with a Roman calender by Heinsius.
46. OVIDIUS Naso, Publius. *Tristium libri V. cum notis novis ac perpetuis ad modum Johannis Minellii, ad optimos codices emendati & illustrati: Opera atque studio M. Redmanni Uhsei. Editio quinta*. Leipzig, ex officina Weidmanniana, 1736. 12mo. (6),+ 290,+ (37) pp. Title printed in red and black. Stain and spots pp. 40–41, 162–163. Worn contemporary half calf. Owner’s signature of Eric Andreas Haglund, dated 1750, and Magnus Häggglund, stamp of Kihlman 1827. 500:–
- A well used school edition.
47. PETRONIUS Arbiter, Titus. *Satyricôn quae supersunt cum integris doctorum virorum commentariis; & notes Nicolai Heinsii & Guilielmi Goesii nunc primum editis. Accedunt Jani Dousae praecedanea, Dr. Jos. Ant. Gonsali de Salas commenta, variae dissertationes & praefationes, quarum index post praefationem ex-*

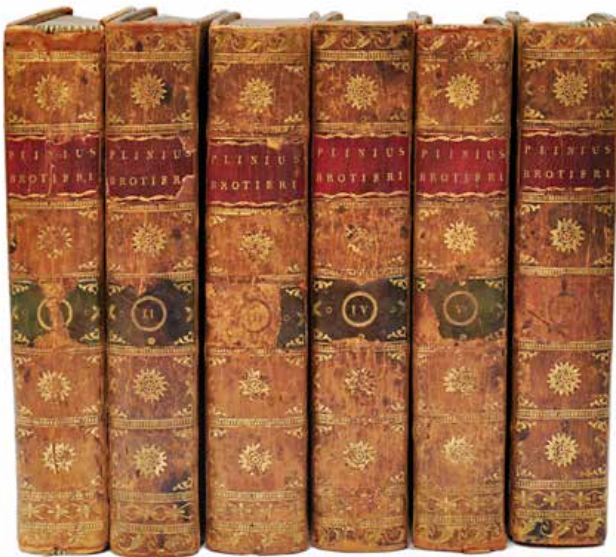
hibetur. Curante Petro Burmanno. Utrecht, apud Guilielmum Vande Water, 1709. 4to. Engr. extra title,+ (38),+ 136, 157–164, 145–688,+ (4),+ 368,+ (116) pp. With 12 engraved illustrations in the text, of which three are half-page. The title printed in red and black. Contemporary full calf, richly gilt spine with raised bands and red label, red edges, crack in lower hinges. Bookplate of J. L. Weir. 6000:–

Schweiger p. 724f. Dibdin p. II, 276. First edition of Burman's compile of earlier printed editions of Petronius. The notes are to a large extant based on N. Heinsius and J. Schefferus. A new edition was printed in two parts in 1743 and a third in 1781. It was violently and witty attacked in 1734 by J. Verburg and T. Hempsterhuis with "Chrestomathia Petronis-Burmanniana". Petrus Burman (1668–1741) famous Dutch philologist, born and educated in Utrecht and from 1696 professor in history.

48. **PLAUTUS, Titus Maccius.** *Comoediae. Accedit commentarius ex variorum notis ac observationibus, quarum plurime nunc primum eduntur. Ex museo Marci Zuerii Boxhornii.* Leiden, apud Franciscum Hackium, 1645. 8vo. Engr. title,+ (14),+ 1136,+ (48) pp. The title page with cut out signature in lower margin, a few old underlinings, a modern pen note on p. 289, occasional light stain, more at pp. 730–800. Contemporary vellum, spine with title in ink, red edges. Owner signature of Carl Gust. Brusewits, dated 1830, and book plate of Christian Hammer. 2500:–

USTC 1028623. Schweiger p. 766. This is a text edition with all the 20 comedies of Plautus plus Fragmenta.

49. **PLINIUS Secundus, C.** *Historiae naturalis libri XXXVII. Quos recensuit & notis illustravit Gabriel Brotier.* 1–6. Paris, typis J. Barbou, 1779. 12mo. Engr. front,+ iii–xxxvi,+ 496; (2),+ 512; (2),+ 552; (2),+ 532; (2),+ 480; (2),+ 502,+ (2) pp. Very worn contemporary full calf, spines gilt with red and green labels,

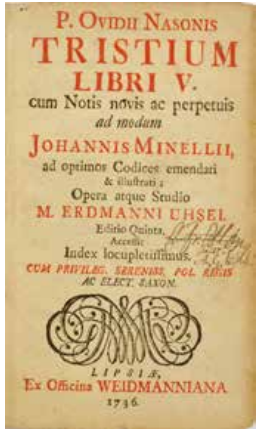
43

44

45

46

48

49

52

56

57

boards with gilt meander frame. Six volumes, front board to part one almost loose, spines rubbed with partly loss of labels to volume one, three and six. From the library of Thomas Gaisford, with his book plate in all volumes, and owner's signature of W. Almack. 3000:–

Schweiger p. 791 (with wrongly 7 volumes). Moss II, p. 482. Dibdin II, p. 326. A good edition (and rare according to Moss and Dibdin) of Pliny the elder by Gabriel Brotier (1723–89), but with worn (English?) bindings.

The large philological library of the classical scholar and clergyman Thomas Gaisford (1779–1855), Dean of Christ Church Oxford, was sold on 13 May 1880 (De Ricci p. 165). He was curator of the Bodleian Library, a delegate of the Oxford University Press, and published numerous contributions to Greek literature.

50. **PLINIUS, Gaius Caecilius Secundus.** *Epistolarum libri decem et panegyricus cum varietate lectionum ac integris adnotationibus editione Schæferianae quibus suas addidit N. E. Lemaire.* 1–2. Paris, Fiminus Didot, collegebat Nicolaus Eligius Lemaire, 1822–23. 8vo. LXXII,+ 446,+ (1); (6),+ 554,+ (1) pp.+ engr. plate. Wood engraved vignettes in text. Minor foxing in part two. Somewhat worn contemporary red half morocco, gilt spines and with blue marbled boards, top edge cut and the other trimmed. Two volumes. (Biblioteca classica Latina sive collectio auctorum classicorum Latinorum cum notis et indicibus.) 1800:–

Schweiger p. 808. A fine Didot print. The text is a reprint of G. H. Schäfers edition from 1805, with notes by Gesner, Heusinger and Ernesti. It also contains *Vita C. Plinii Caecilii Secundi* by Christopher Cellarius, *Inscriptiones antiquae de Plinio*, and at the end of part two a bibliography, *Notitia literaria* (part two, pp. 411–453), after Fabricius Bibl. latina improved by Jo. Aug. Ernestius. The engraved plate with a bust of Trajanus.

51. **PROPERTIUS, Sextus.** *Elegiarum libri quatuor, ad fidem veterum membranarum, curis secundis Jani Broukhusii, sedulo castigati. Accedunt termini indices, quorum primus omnes voces Propertianas complectitur.* Amsterdam, apud Rod. & Gerh. Wetstenios, 1727. 4to. Engr. extra title,+ (28),+ 489,+ (110) pp. Title printed in red and black. With one engraved vignette. Foxing, mainly in the margins. Contemporary full calf, spine richly gilt with raised bands and red label. From the library of Carl Aurivillius, with his handwritten book label dated “Upsala 1762” and with number “324”. Owner's signatures of A. Buren 1833, and A. G. Rogberg 1854. 4500:–

Schweiger p. 830. Moss I, 274 note. Dibdin I, p. 384. An improved and corrected reprint of Janus Brockhusius' edition from 1702. The extra title is engraved by C. Mulder and the engraved vignette by Picart.

Carl Aurivillius (1717–86) was professor in oriental languages at Uppsala, translator of the bible and member of the Swedish Bible committee of Gustav III. His large library was sold on two auctions in Uppsala, in 1787 resp. 1788.

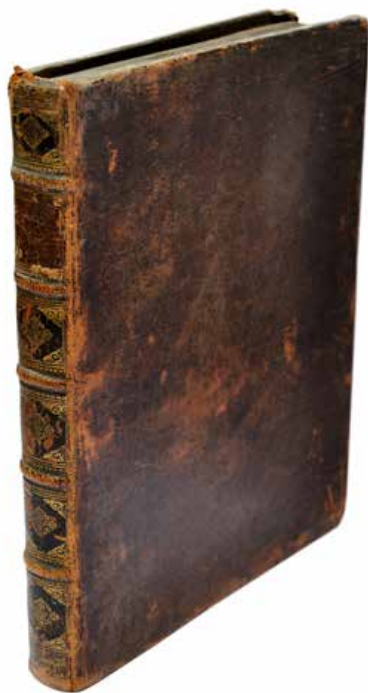
47

51

53

54

52. PRUDENTIUS Clemens, Aurelius. *Opera, ex fide decem librorum manuscriptorum, emendatus, et in eum, eiusdem Victoris Giselini commentarius.* (1–2). Antwerp, ex officina Christophori Plantini, 1564. 8vo. 350,+ (2) pp.+ A8–K8, L4. Numerous ink underlinings and marginal annotations. Somewhat later vellum, spine with title in ink. With owner's signatures of Thomas Muncker on title page and of his son J. J. Muncker. With ex library notation of Jean Luzac and with signature and exlibris of C. J. C. Reuvsens. The annotations are by Thomas Muncker! 18000:–

USTC 415501. Dibdin p. 359 "A very elegant and excellent edition, and, in the opinion of Heinsius, preferable to the preceding". Collected works of Aurelius Clemens Prudentius (c. 348–410), one of the most well known Christian Latin poets, in a text edition edited by Theodor Pulmann (1512–1607) and Victor Giselini (1543–91). The second part contains commentaries by Giselini and also Erasmus' commentaries on Prudentius' Hymns for Christmas and Epiphany. Prudentius wrote hymns, tales of the martyrs and poems on the church dogma, and is sometimes called the "Christian Lucretius". He reveals a great mastery of the meters and a good knowledge of the earlier Latin Poets.

Thomas Muncker.

Very interesting copy that has been in the possession of Thomas Muncker (1640–81), philologist at Leiden and Amsterdam, and rector of the university of Delft. He wrote commentaries on the fables of Hyginus and edited the valuable *Mythographos Latinos* (Amsterdam 1681). The numerous and partly extensive marginal notes are in Muncker's autograph! Johannes Jacob Muncker was born 1672. Another possessor was Jean Luzac (1746–1807), professor at Leiden and well-known editor of the "Gazette de Leyde" And finally it was in the possession of C. J. C. Reuvsens (1793–1835), professor of Greek and Latin at the athenaeum of Harderwijk and later of archaeology at Leiden.

53. QUINTILIANUS, M. Fabius. *De institutione oratoria libri duodecim collatione codicis Gothani et Iensonianae editionis aliorumque librorum ac perpetuo commentario illustrati a Io. Matthia Gesnero accedit praefatio et indices copiosissimi.* Göttingen, apud Abram. Vandenhoeck, 1738. 4to. (36),+ 640,+ (192) pp. The title printed in red and black. Minor foxing and some spotting, occurring minor dampstain in upper margin. The title page with stain and a cut out owner's signature in lower margin. Contemporary vellum, spine with somewhat rubbed gilt title compartment, red edges, and with some stain. Owner's signature of Bernhardt, dated 1825 and with the number "A. 174" on front pastedown, the title page with an erased signature and a library stamp of "Stadt-Gymnasium zu Halle". 3000:–

Schweiger p. 845. Moss II, p. 539 "A very excellent edition". Dibdin II, p. 370. This edition of the orator Quintilian by the German scholar Johann Matthias Gesner (1691–1761) was long considered to be the best, and a reprint was made in Oxford in 1805. Gesner used both the editio princeps of Jenson and other editions and the so called Gothanian MS in his reading. M. Fabius Quintilianus (c. 35–100 AD) "one of the world's great teachers" was a rhetor and teacher from Spain and he was brought to Rome by the emperor Galba. He became a consul and was tutor to the grand-nephews

of Domitian. His only surviving work, *Institutio Oratoria*, which depicts the complete education of a Roman citizen, not only in rhetoric, but in all the liberal arts, have been of great influence, and it helped to establish the canon of great classic authors. The text was discovered by Poggio Bracciolini at St. Gall in 1416. The two declamations which earlier appeared under his name are now considered spurious.

54. SALLUSTIUS, Cajus Crispus. *C Sallustii Crispi quae extant. In usum serenissimi Galliarum Delphini, diligenter recensuit, & notulas addidit Daniel Crispinus.* Paris, apud Fredericum Leonard, 1674. 4to. Engr. front,+ (30),+ 234,+ (124) pp. Worn contemporary full calf, spine richly gilt with raised bands and worn label, marbled edges, front fly leaf cut. 1800:–

OCLC 46200752. Schweiger p. 879. A fine but not important edition. The fine frontispiece with the dolphin is engraved by J. Langlois after F. Chauveau jr (compare n:o 2).

55. SENECA, Lucius Annæus. *Opera quae exstant omnia: a Justo Lipsio emendatar et scholis illustrata. Editio quarta, atque ab ultima Lipsi manu: Aucta Liberti Fromondi scholiis ad quaestiones naturales, & ludum de morte Claudij Caesaris; quibus in hac editione accedunt eiusdem Liberti Fromondi ad quaestiones naturales excursus noui.* Antwerp, ex officina Plantiniana Balthasaris Moreti, 1652. Large Folio. Engr. title,+ (14),+ XXXVI,+ 911 pp. With three full page engravings. Minor spotting. Contemporary vellum, richly gilt spine with raised bands, boards with double gilt frames and the gilt arms of Amsterdam in the middle, red edges. A crack in lower front hinge, traces of ties. Discreet owner's signature of H. G. Fraser. 12000:–

OCLC 633462732. Schweiger p. 912 "Gesuchteste Ausg. des Lipsius". Moss II, p. 578. Dibdin II, p. 397. The first Lipsius edition of Seneca was published in 1605, this is actually the fifth but the largest and the finest. The engravings, with a portrait of Lipsius after Henr. Outreman, the statue of Seneca in the bath after Rubens, and a bust of Seneca, are engraved by Cornelius Gallus. Lipsius' edition contains Seneca's letters and his philosophical writings and his works on natural science, but not his tragedies.

56. SEVERUS, Sulpicius. *Opera omnia cum lectissimis commentarijs. Accurante Georgio Hornio. Editio secunda, auctior et emendatior.* Leiden, apud Franciscum Hackium, 1654. 8vo. Engr. title,+ (30),+ 624,+ (32) pp. Some spotting, red underlining on pp. 167–168. Contemporary slightly soiled vellum, spine with title in brown ink. Owner's signature of Carl. Joh. Brag. 3500:–

OCLC 1157779463. Second enlarged edition by Georg Horn (1620–70) of Sulpicius Severus, the first was printed in 1647. It was an improvement over all previous editions, and contains *Sacrae historiae*, *Vitam B. Martini*, *Epistolas*, and *Dialogos*. At the end are chronological charts and index. Sulpicius Severus (c. 360–410) was born a gallic aristocrat, a succesful lawyer, married into a consular family and seemed to do a fine administrative career. Everything changed when he met Martin, the influential bishop of Tours and in the future St. Martin. Sulpicius gave up his career and instead built churches and established a monastery. To explain his support for the austere ascetism of Martin, he also had to become an author. He wrote his famous biography of Martin even before the bishops death in 397, and in his Dialogues he continued with anecdotes about Martin's episcopal career. His largest work is the *Chronologia* or sacred history, which was a widely read school-book, with a critical regard for chronology and especially important for the ecclesiastical history of the 4th century.

Carl Johan Brag (1735–81) was priest at the German church in Gothenburg, author of psalms and for a while librarian in Gothenburg. His own library was sold after a printed catalogue in april 1782.

57. SIDONIS APOLLINARIS, Gaius Sollius. *Opera ex veteribus libris aucta & emendata. I. de VVouuveren recensuit, & notas adiecit. Petri ColvI Brugensis in Sidonium notas edi curavit.* Paris, apud Ambrosium Drovart, 1598. 8vo. (28),+ 352 pp. Minor spotting and stain. Somewhat later full vellum, spine with title in ink. Owner's initials "F:H. v. S" dated 1691 on the title, and with the book plate of Count Friedrich von Seckendorff "Bibliotheca Seckendorffiana".

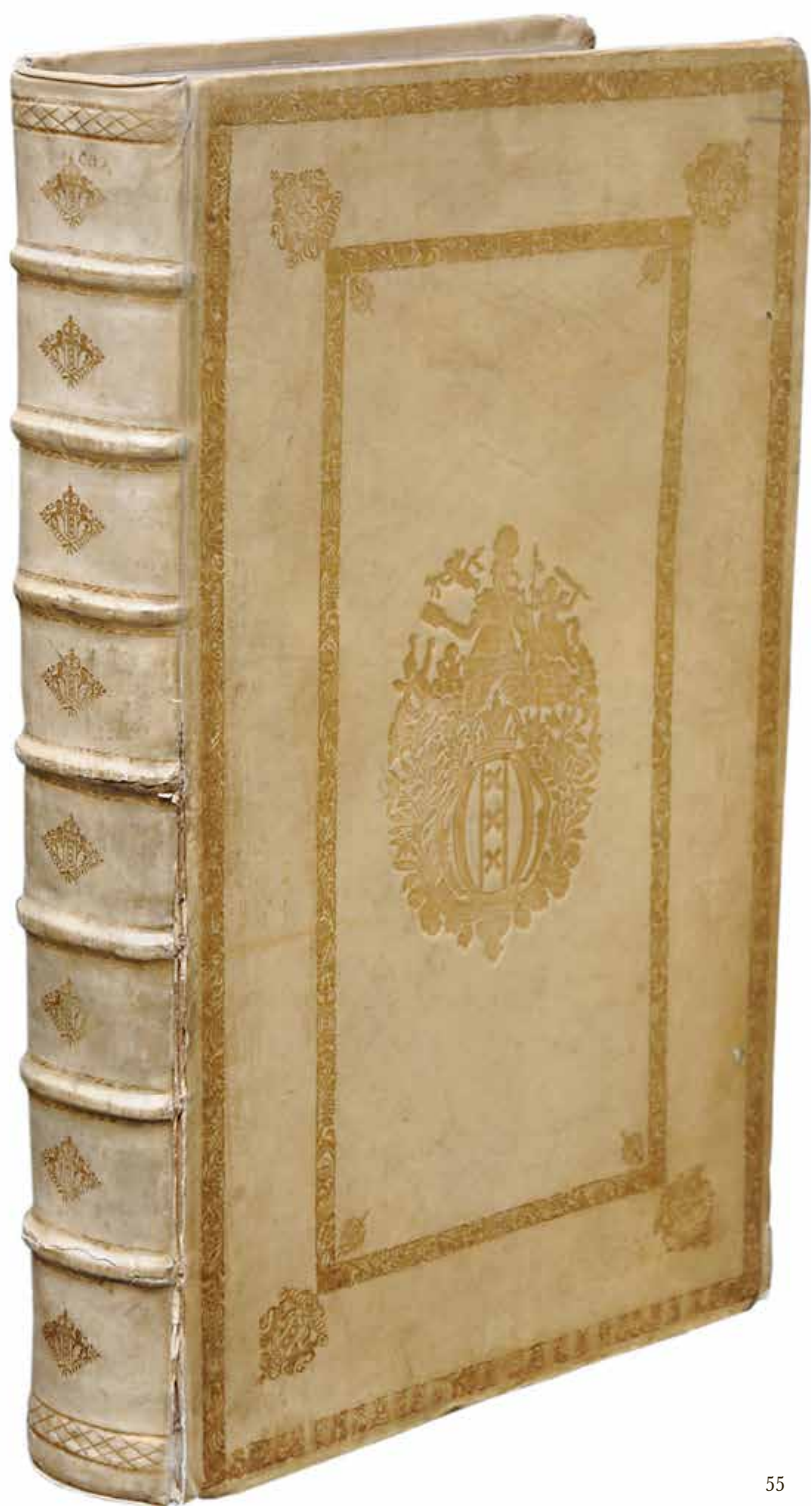
4000:–

USTC 199219. Fine, but not complete. The notes by Petrus Colvius, with a separate pagination of 156 pages, are not present in this copy. Editor was Johannes Wowerius. It was also printed by Jean Pillehotte in Lyon the same year.

Sidonius Apollinaris (c. 430–489) from Lugdunum (Lyon) was a noble Gallo-Roman poet, diplomat, and bishop of Averna (Clermont) in Gaul. He is an important author from the fifth century Gaul, whose work has survived. Still existant are nine books of around 100 letters and several panegyrics. "Whatever one may think about their style and diction, the letters of Sidonius are an invaluable source of information on many aspects of the life of his time" (Introduction to Sidonius: Poems and Letters, Loeb, 1939, vol. 1, p. lxiv). He is venerated as a saint, Saint Sidonius Apollinaris.

From the library of Friedrich Heinrich von Seckendorff (1673–1763) a Franconian field marshal and diplomat, first in the service of the imperial Habsburg monarchy of Austria and later as commander of the Bavarian army.

F:H. v. S.
1691. J 24
Nov.

58. SILIUS ITALICUS. *De bello punico secundo XVII libri nuper diligentissime castigati*. Venice, in aedibus Aldi et Andreae Asulani Soceri, 1523. 8vo. 210,+ (2) ll. The last leaf with printer's device. Slightly worn near contemporary soft vellum, spine with later handwritten library label, front paste down with tears. With a loose presentation card to Bengt Lassen. 16000:–

USTC 856366. Renouard p. 98, nr 6. Schweiger p. 954. Dibdin II, p. 405. First and only Aldus edition of Silius Italicus. It is based on the faulty Giunta edition of 1515 by Ambrosius Nicander, but Gian Francesco Torresani announces in his preface that he has added 84 lines to book VIII from a manuscript found in France, which he claims is the first printing of, but they were actually earlier published in 1508 and their genuineness has been disputed. The *Punica* by Titus Catius Silius Italicus (c. 25–101) is an epic in 17 books on the Second Punic War and it is the longest surviving poem in Latin with over 12,000 lines, its poetic reputation however is not the best.

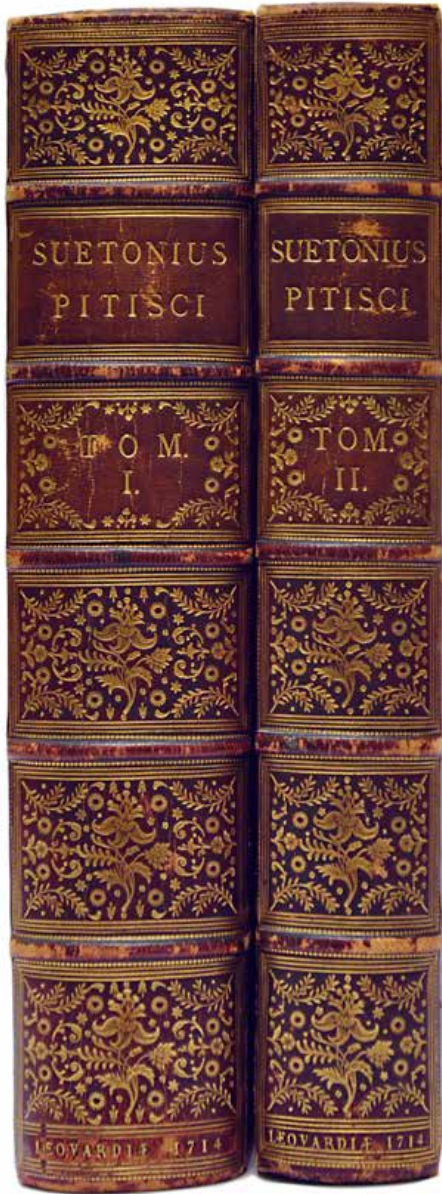
59. SILIUS ITALICUS. *Opus de secundo Bello Punico*. Lyon, Bartholomei Troth, 1514. 8vo. a8–z8, AA8–B3,+ blank. [=196 ll.] Worn and renovated later full calf, rebaked spine with raised bands and with part of the original calf with a worn red label pasted on, in the compartments are gilt “BD” printed and so also in all the corners of the boards, all edges gilt. After the preface is a contemporary owner's annotation in ink “Ioannes Leonardus, sum...”. Ink annotations about the edition on the front fly-leaf and with two old catalogue texts pasted on front paste down. 30000:–

USTC 144346. Schweiger p. 954 “Seltene ausgabe”. Baudrier VIII, p. 425, note. First, perhaps second, Troth printing of this important edition, edited by Damiano Benessa from Ragusa and with a preface by J. B. Soderini. There might be an extremely rare earlier imprint by Troth in 1513, but it's uncertain (see Baudrier). USTC mentions the 1513 imprint but have no holding. Despite being printed nine years before Asulanus' edition by Aldus, Renouard still put Troth's edition as a counterfeit (Renouard p. 313, no 44). In fact the edition by Troth is the better. Aldus followed the reputedly bad edition by Ambr. Nicander published by Giunta in 1515.

60. STATIUS, Publius Papinius. *Opera quae extant. Placidi Lactantii in Thebaida et Achilleida commentarius. Ex bibliotheca Fr. Pithoei I.C. collatis MSS, veteribusque exemplaribus, recensuit partim nunc primum edidit, Fr. Tiliobroga. Adiectis variarum lectionum observationibus indicéque uberrimo*. Paris, ex officina Plantiniana, apud Hadrianum Perier, 1600. 4to. (8),+ 115,+ (1),+ 127, 131–536,+ 116,+ (14) pp. The title printed in red and black. Minor spotting, an ink spot on p.47 and minor stain on the title page and in inner upper corner. Slightly worn near contemporary vellum. spine with black ink decorations and title. Owner's signature Peele on front fly leaf and with the book plate of Erik Wirén. 5000:–

USTC 158542. Schweiger p. 964. Moss II, p. 612 “A good and critical edition”. Dibdin II, p. 424. The final 14 unpaginated leaves, with the catalogue, index, errata and printer's device, are bound between page 512 and 513, as in the USTC. The editor Tiliobroga is a pseudonym for Friedrich Lindembrog, and this edition contain the first printing of the scholia of Lactantius to the Thebais and Achilleis. Publius Papinius Statius (c. 45–96) was an author of epic and occasional poetry. Surviving poems are *Thebaid*, *Achilleid*, and *Silvae*. He was very popular in the Middle Ages, and Dante places him in Purgatory, together with Lucan and Horace, regarding him as a christian.

61. SÜETONIUS, Caius. *Opera, in illa commentarius Samuelis Pitisci, in quo antiquitates Romanae ex auctoribus idoneis fere nongentis, Graecis et Latinis veteribus & recentioribus, perpetuo tenore explicantur. Huic accedunt terni indices. Editio secunda priori ornatior & limatior.* 1-2. Leeuwarden, apud Franciscus

Halma, 1714-15. Large 4to. Engr. extra title,+ (48),+ 724 pp.+ 18 engr. plates, of which 4 are folding; (2),+ 725-1344 pp.+ 11 engr. plates, of which 2 are folding. With several large engraved vignettes. The titles printed in red and black. Foxing. Full dark red morocco, richly gilt somewhat rubbed spines, boards with gilt frames and fleurons and with the gilt armorial bookplate of the Earl of Derby, gilt inner borders, all edges trimmed and gilt. Two volumes (bound by Charles Lewis?). With the vellum book plate of Lord Gosford and with a handwritten note signed Acheson (the family name of the Earl of Gosford) pasted on front fly leaf; "This was Renouard's copy and was bought in an uncut state at his sale in 1834 by Payne and Foss. It was then bound by Lewis and purchased by me 1835". 40000:-

Schweiger p. 979. Moss p. 632. Dibdin II, p 442. Renouard, *Bibliothèque d'un Amateur*, 1819, vol. 4, *Histoire* p. 103. "The Renouard-Gosford-Derby-copy", one of the few copies of the largest of the three sizes of paper. "Exemplaire sur le plus grand des hors papiers qui ont été très de cette Edition" (Renouard). The second and best of the two Pitiscus' editions of Suetonius. The first was published in 8vo in 1690. Samuel Pitiscus gives in his commentaries extracts from nearly 900 ancient and modern authors, and among the three indexes there is an Index editionum. The edition also contains *Monumentum Ancyranum*,

with comments by Casaubon and Johannes Gronovius. Samuel Pitiscus (1637–1727), nephew of the famous Bartholomaeus Pitiscus, was a Dutch historian and classicist from Zutphen. He studied theology in Deventer and was later appointed headmaster of the Latin school in Zutphen.

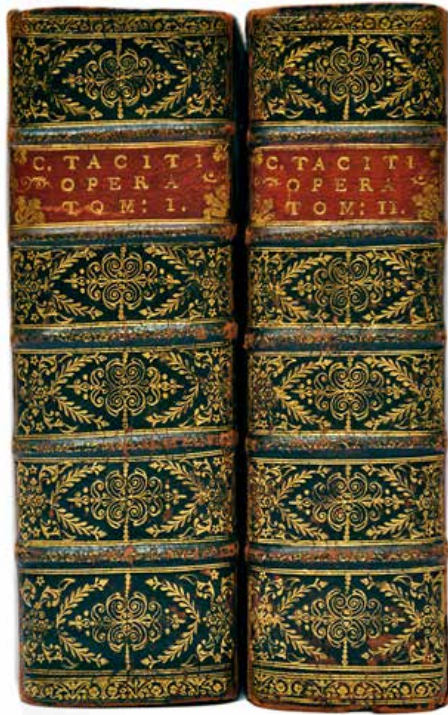
Sold as number 1405 in the "Catalogue of a Distinguished Portion of the Choice, Curious and Splendid Library of Monsieur Renouard" 1834, and bought by the famous firm of Payne and Foss. They played a prominent part in building great English libraries in the beginning of the 19th century, and among their clients was also Archibald Acheson, the third Earl of Gosford (1806–64). He built a large and according to De Ricci extremely beautiful library at the Gosford Castle in Ireland. His library was sold in 1878 to the London Bookseller James Toovey. But this copy must have passed on earlier to the 14th Earl of Derby, Edward George Geoffrey Smith-Stanley (1799–1869), who was an English statesman, Chief Secretary for Ireland a period, three times First Lord of the Treasury, Chancellor of Oxford University etc. The library of the Earls of Derby at Knowsley was largely sold by auction at Christies in four sales in 1953 and 1954. It was at the sale probably bought by an antiquarian bookseller from whose catalogue Bengt Lassen bought it.

62. TACITUS, Gaius Cornelius. *Opera quae exstant, integris I. Lipsii, Rhenani, Ursini, Mureti, Pichenae, Mercere, Gruteri, Acidalii, Grotii, Freinshemii, & selectis aliorum commentariis illustrata. Ioh. Fred. Gronovius recensuit, & suas notas passim adjecit. Accedunt Iacobi Gronovii excerpta ex variis lectionibus MS. Oxoniensis.* (1)–2. Amsterdam, e typographia Blaviana, 1685. 8vo. Engr. extra title,+ (30),+ 1229; 882,+ (12),+ (212) pp. Light foxing. Near contemporary full calf, richly gilt spines with raised bands and red labels, blindstamped boards. Two volumes. With the armorial bookplate of Samuel James, Baron Waring in both volumes. 6000:–

OCLC 940372830. Schweiger p. 1003. Ter Meulen 521. Moss II, p. 643. Dibdin II, p. 453. This is a reprint by Blaeu in Amsterdam of the Elzevier octavo from 1672 in Leyden, both with the same shortcomings. The editor J. F. Gronovius died before it was finished. The title to the second part is *Operum tomus secundus in quo libri quinque Historiarum, De moribus Germanorum, Vita Iulii Agricolae, et auctoris incerti Dialogus de oratoribus*. The first part contains the *Annals* and the second *Histories, Germania, Agricola, and Dialogus de oratoribus*.

Samuel James, 1st Baron Waring (1860–1940), was a businessman in furniture and promoter of the decorative arts, and “a generous supporter of charities”.

63. TACITUS, Gaius Cornelius. *C. Corn. Tacitus ex I. Lipsii editione cum not. et emend. H. Grotii.* (1)–2. Leiden, ex officina Elzeviriana, 1640. 12mo. Engr. title,+ (14),+ 400 pp.+ fold. printed tab; (2),+ 403–726, (2), 727–746,+ (16) pp. With one full page engraving in the pagination. Contemporary full vellum, red marbled edges. 7500:–

USTC 1028607. Schweiger p. 1002. Willems 509. Berghman 2146. Ter Meulen 515. Moss II, p. 643. Dibdin II, p. 452 “It is one of the scarcest of the Elzevier classics,...”. The third and best Elzevier edition of Tacitus, and the only with the commentaries and annotations by Hugo Grotius, here published for the first time. A classic and rare edition with the sometimes missing *Stemmata Augustae domus* present. The page engraved by Cornelius Cl. Duysent depicts Augustus, Livia and Tiberius. The first part contains *Annals*, the second *Histories, Germania, Agricola, Dialogus de oratoribus*, and the commentaries by Grotius.

59

62

63

64

67

70

73

73

74

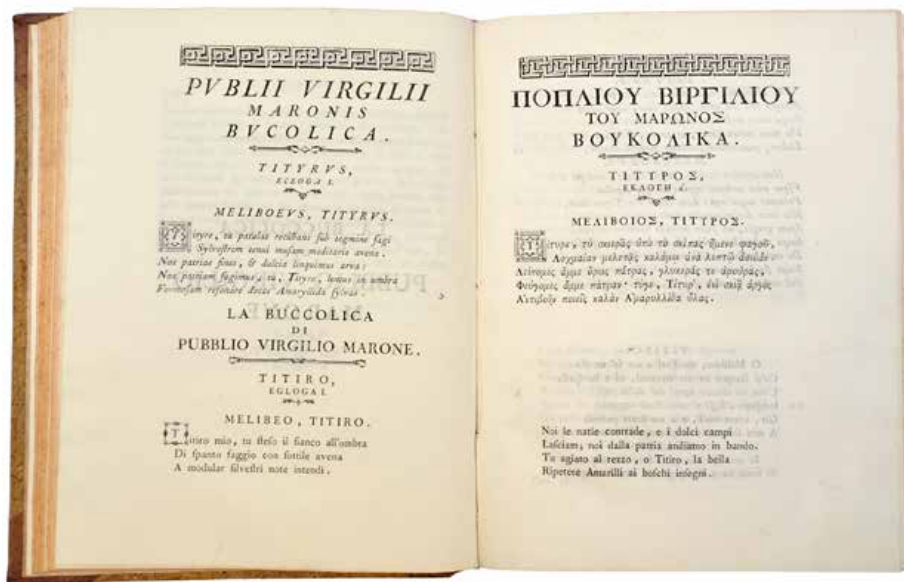
76

64. TACITUS, Gaius Cornelius. *C. Cornelis Tacitus. Cum optimis exemplaribus collatus. Adiecti sunt capitulorum numeri.* Amsterdam, typis Danielis Elzevirii, 1678. 24mo. Engr. title,+ 3–624,+ (23) pp. Minor spot on pp. 184–185. Contemporary vellum, finely ink written title on spine, red marbled edges. Owner's signature of J. W. Kullberg on front fly-leaf. 2800:–

Willems 1555. Berghman 2149. Schweiger p. 1003. Third reprint of this school edition of Tacitus by Elzevier, first printed in 1649. It contains the texts *Annales*, *Historiae*, *Germaniae*, *Agricolae* and *Dialogus de oratoribus*, but no commentaries.

65. TEOCRITOS, MOSCOS, BION & VIRGILIUS. *Teocrito, Mosco, Bione, Simmia Graeco-Latini con la Buccolica di Virgilio Latino-Graeca vulgarizzati, e fornati d'annotazioni da Eritisco Pilenjo.* 1–2. Parma, dalla Stamperia Reale [Bodoni], 1780. 4to. (6),+ XXIV,+ (2),+ 403,+ (blank),+ 160; (4),+ 245,+ (3),+ 124 pp. Printed with fine typographical details. Contemporary half calf, gilt spines with red and green labels, yellow marbled board papers and red edges. Two volumes. 4500:–

Brooks 170. Schweiger p. 1192 for Virgilius. Hoffman III, p. 482f. Lacks both half titles and the extra 144 pp. with *Poesi Bucoliche di Eritisco Pilenjo*. These have never been bound in this copy. The editor and translator Eritisco Pilenjo is a pseudonyme for Giuseppe Maria Pagnini. The Greek authors have Greek, Latin and Italian parallel texts and Virgilius have Latin, Greek and Italian. Part one contains Teocritos and part two Moscos, Bion and Simmia, and with Virgilius *Buccolica* on p. 125–245.

61

65

68

66. **TERENTIUS Afer, Publius.** *Comoediae VI. Ad idem optimarum editionum recensitae.* Basel, sumtibus Jacobi Decker/ Strassburg, typis Philippi Jacobi Dannbach, 1797. Large 4to. (4),+ 492,+ (1) pp. Minor foxing and spotting. Slightly worn contemporary red half morocco, spine gilt with green label, red paper boards, paper partly loose, and green edges. 9000:–

Schweiger p. 1071. Moss II, p. 675f. Dibdin II, p. 478f. "...very sumptuous and executed with great typographical luxury". Fine large paper copy of this beautiful edition. There were also a few, probably three copies printed on vellum. It was edited by R. F. P. Brunk, who did not want his name to appear on the title page. A complete set with all six comedies by Terence. It is based on Bentley's text edition but improved.

67. **TERENTIUS Afer, Publius.** *Comoediae.* Birmingham, typis Johannis Baskerville, 1772. 12mo. (2),+ 307 pp. Light foxing, ink stain pp. 306–307. Somewhat later vellum, gilt spine with raised bands and black label, boards with gilt frame, red edges. Slight crack in lower front hinge, boards are slightly warped. Owner's signature in ink on the title page. Library stamp of Johan B. W. Polak. 4000:–

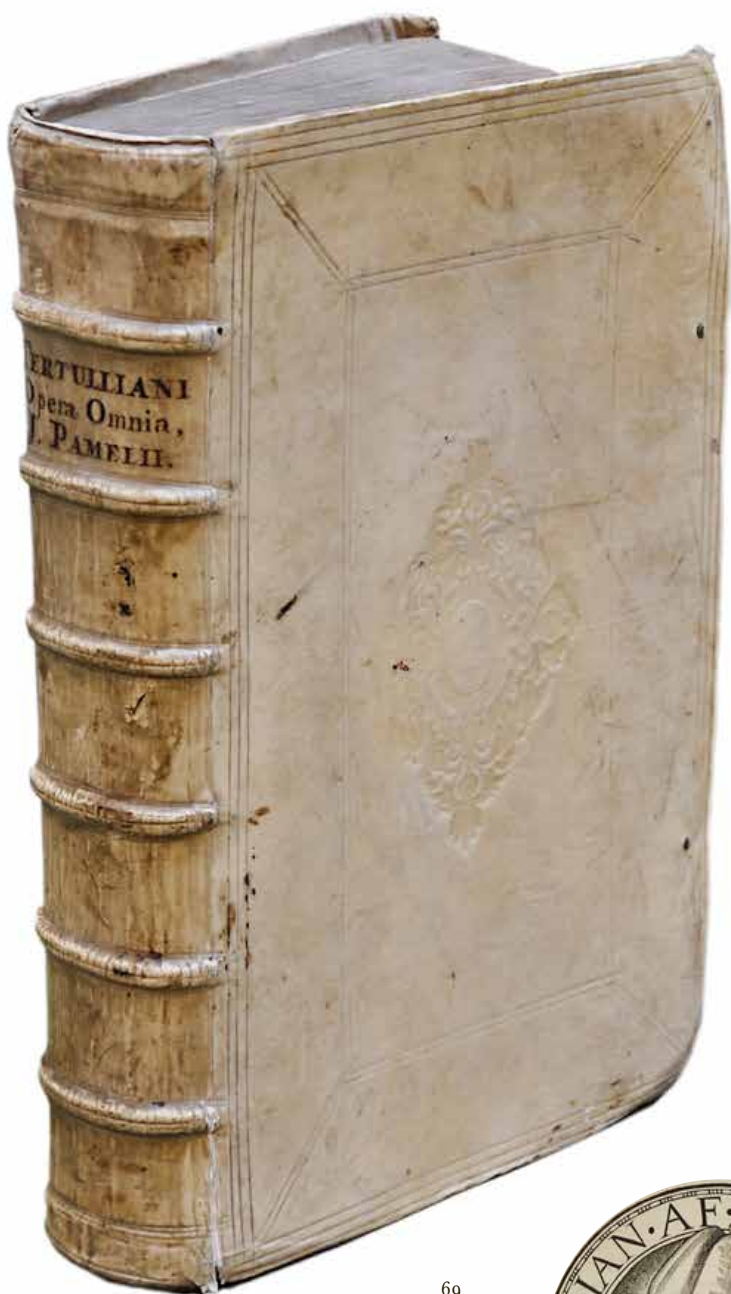
Gaskell 47. Schweiger p. 1070. Moss II, p. 675 with wrong year. Dibdin II, p. 477. A complete text edition with all six comedies by Terence printed by John Baskerville, who printed both a 4to and a 12mo edition the same year. Leaf G2 in cancellans.

68. **TERENTIUS Afer, Publius.** *Phormio. Publii Terentii Fabula. Formione. Commedia di Pubbio Terenzio.* Parma, Stamperia Reale [Bodoni], 1784. 4to. (12),+ 85 pp. Minor spotting. Sewn as issued, uncut, with marbled wrapper, spine slightly worn. In a fine modern half calf box, spine with raised bands and red label, marbled boards. 6000:–

Brooks 275. Fine Bodoni imprint. The comedy *Phormio* by Terence is about two cousins in Athens, Phaedria and Antipho, who both are in love with complications. The clever "parasite" Phormio manage with legal wranglings to help the both young men to get their loved ones. It was first performed in 161 BC and is by many considered to be one of the best Roman comedies.

69. **TERTULLIANUS, Q. Septimius Florens.** *Opera quae hactenus reperiri potuerunt omnia: Iam postremum, ad exemplaria manuscripta collatione facta, quam accuratissime recognita, aliquot etiam libris auctiora; nunc primum in capita, & certo ordine, habita quantum fieri potuit temporum ratione, in quinque tomos distincta. Cum Iacobi Pamelii [...] argumentis & adnotationibus toti operi interiectis; quibus tum loci obscuriores explicantur, tum quidquid ad antiquitatem ecclesiasticum spectat, illustratur. Ab eodem Pamelio recens a diecta; Tertulliani Vita.* Antwerp, apud Christophorum Plantinum, 1584. Folio. 209,+ (3),+ 382,+ (2, blanks),+ 383–1278 pp. With a half page wood cut portrait of Tertullian and a few wood cuts in text, one of which full page. Minor holes through pp. 13–14 and 441–442. Blindstamped contemporary vellum, spine with raised bands and with the title handwritten in ink, boards with frame and fleuron in middle, traces of ties. 12000:–

USTC 402003. Adams T415. First Plantin edition of the important and early Church Father Tertullian edited by the Flemish theologian and bishop Jacob Pamelius (1539–87), also published in Paris. The wood cut portrait is accompanied with a poem on

69

Tertullian by the dominican Peter Bacherius (1517–1601). The full page wood cut shows his cosmological scheme. Tertullian (c. 155–240) from Carthage in Africa was the first Christian author to produce an extensive corpus of Latin Christian literature and famous for being the first writer known to have used the term “trinity”.

70. VALERIUS MAXIMUS. *Dictorum factorumque memorabilium libri IX*. Amsterdam, typis Danielis Elzevirii, 1671. 24mo. Engr. title,+ (6),+ 328 pp. Worn contemporary full calf, gilt spine with raised bands and green label, red edges. Owner's signature of Francisci Bernoulli and library stamp of E. A. Stueckelberg. 2000:–

Willems 1462. Berghman 2162. Schweiger p. 1111. A reprint copied page by page from the 1650 Elzevier edition. Two versions exists. Almost nothing is known of Valerius Maximus who lived during the age of Tiberius. His work *Facta et dicta memorabilia* is a collection of stories and anecdotes to be used by speakers and are arranged according to subjects. The collection was much used for school purposes and was very popular in the Middle Ages, and it has been preserved in a large number of manuscripts.

71. VALERIUS MAXIMUS. *Dictorum factorumque memorabilium libri IX. Infinitis mendis ex veterum exemplarium fide repurgati, atq. in meliorem ordinem restituti, per Stephanus Pighium Campensem. Accedunt in fine eiusdem annotationes et breves notae Iusti Lipsi*. Leiden, ex officina Plantiniana, apud Franciscum Raphelengium, 1594. 8vo. (16),+ 400,+ 96,+ (13) pp. The title page with paper repair, a few old underlinings with ink in different colour, foxing and spotting and some minor stain in margins. 18th-century marbled paper boards, green edges. 3500:–

USTC 423353. Adams V122. Schweiger p. 1109. A reprint of Pighius' text edition from 1567. The humanist Stephanus Pighius, or Steven Winand Pigge, (1520–1604) made several improvement to the readings of Valerius Maximus and several editions were printed. Here with his commentaries and a short note by Lipsius.

72. VALERIUS MAXIMUS. *Libri novem factorum dictorumque memorabilium: cum notis integris Henrici Loriti Glareani, Stephani Pighii, Iusti Lipsii, Christophori Coleri, et Johannis Vorstii; [...]. Item notae & observationes perpetuae Jacobi Perizonii: ut & Antonii Schultingii, JCTi & antecessoris, exercitatio ad Val. Max. lib. VII. cap. VII. De testamento rescissis. Ad plurimorum MSS. fidem opus recensuit, & notas adjecit Abrahamus Torrenius*. Leiden, apud Samuelem Luchtmans, 1726. 4to. Engr. extra title,+ (46),+ 520,+ (2),+ 521–914,+ (181) pp. The title printed in red and black. Foxing, ink spot p. 423. Blindstamped contemporary vellum, spine gilt with raised bands and hand written ink title, boards with blind stamped borders and gilt fleurons with acorns in the corners and a gilt Coat-of-Arms in the middle, red edges, traces of ties. Minor crack in upper front hinge. 5000:–

Schweiger 1111. Moss II, p. 702 “... Torrenius, whose edition is an excellent specimen of editorship”. A very good and improved edition of Valerius Maximus, edited by Abraham Torrenius (1683–1739). The extra title is engraved by J. Wandelaar. Bound in probably a dutch school premium binding.

44

48

58

59

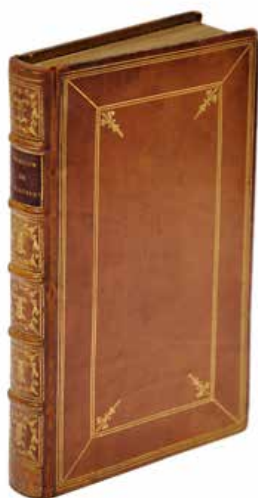
67

70

75

73, 74, 76

73. VALERIUS MAXIMUS. *Valerius Maximus cum selectis variorum observa: et nova recensione A. Thysii*. Leiden, apud Franciscum Hackium, 1655. 8vo. Engr. title,+ (14),+ 844,+ (34) pp. Foxing and with spots and stain throughout. Contemporary vellum, partly loose in inner hinges, red edges. Owner's autographs on front paste down by Andrea Olderman, L. F. Kumlien and of Gustaf Rudbeck, Edsberg 1904, with his note that he got it from Per Hierta.

1500:-

OCLC 13899419. Schweiger p. 1110. One of many school editions of Valerius Maximus edited by A. Thysius and printed by Hackius. With a printed dedication to Queen Christina of Sweden.

74. VARRO, M. Terentius. *Opera quæ supersunt. In lib. de ling. lat. coniectana Iosephi Scaligeri. In lib. de re rust. Notæ eiusdem. Alia in eundem scriptorem, trium alioru*. Turn. Vict. August. Editio tertia, recognita & aucta. (Geneva, Henri II Estienne), 1581. 8vo. 143,+ (blank),+ 255,+ (77),+ 48,+ (4, blanks),+ 129,+ (15),+ 77,+ (3, blanks) pp. Light stain in margin in the first pagination. Bound together with:

ESTIENNE, Henri. *Ad M. Ter. Varronis assertiones analogiæ sermonis latini, appendix Henrici Stephani. Item, Iulii Cæs. Scaligeri de eadem disputatio doctissima. Loci Varronis quamplurimi emendati*. (Geneva), Henricus Stephanus [Henri II Estienne], 1591. 8vo. (4),+ 196 pp. Near contemporary vellum, spine with raised bands and with title in ink, blue edges. Contemporary ink annotation on Varro on front fly-leaf.

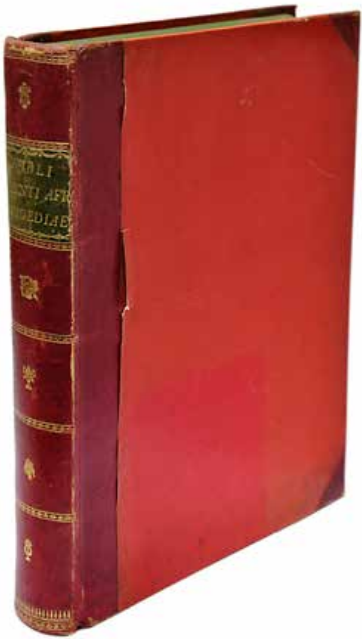
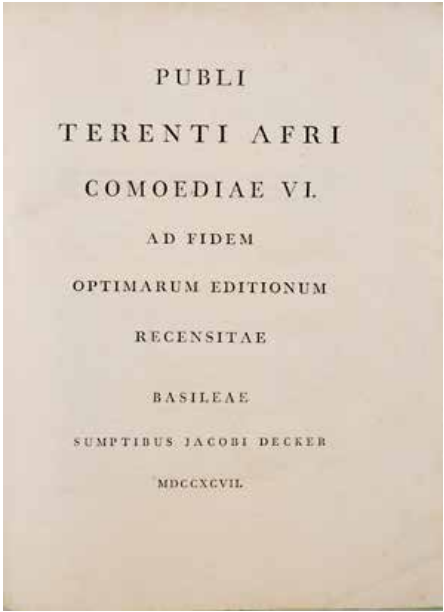
14000:-

USTC 450906 & 451278. GLN-2894 & 3472. Schreiber 207 & 221. Renouard p. 148, no. 2 & p. 154, no. 1. Adams V283 & S1750. Schweiger II, 1116. Smitskamp Scaliger 193. Third Estienne-edition, corrected and improved. Scaliger has suppressed Muret's forgery in the 1573-edition and his own commentary upon it. "A landmark of ancient Latin philology, combining all the four great 16th-century philologist in one volume: Scaliger, Turnebus, Antonius Augustinus and Victorius" (Smitskamp on the 1573-edition). Renouard considered this edition from 1581 "plus belle que l'édition de 1573". The second work is Estienne's specialized grammatical dissertation on Varro's treatment of linguistic analogy, followed by Julius Scaliger's short treatise on the same subject (Schreiber). The ink annotation says: "M. Terentius Varro vixit Anno Mundi 3900. Ante Xpm 60"!

75. VEGETIUS RENATUS, Flavius. *Institutorum rei militaris libri quinque*. Paris, e typographia Fr. Ambr. Didot, 1762. 12mo. Engr. front,+ (4),+ 206 pp. 19th-century full calf, richly gilt spine with raised bands and red label, boards with gilt frame, gilt inner borders and gilt edges. Crack in hinges. Figure cut armorial bookplate with device "Dieu pour nous", probably from the Fletscher family.

2500:-

Schweiger p. 1121 "Die ausgabe macht sich ziemlich selten". Edited by Jos. Valens and based on several new readings. The frontispiece is engraved by Houdelot. Renatus Flavius Vegetius was a 4th century AD military writer, and his book *Epitoma rei Militaris* gives an account of the Roman military institutions, organization and science, and also includes a discussion of naval warfare.

66

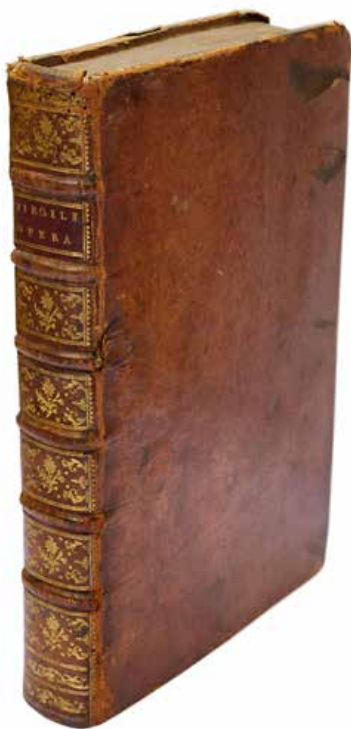
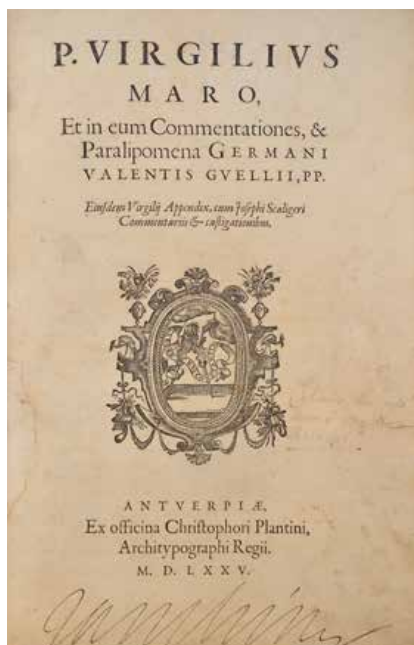
72

76. VIRGILIUS MARO, Publius. *Opera omnia. Cum notis selectissimis vearorum, Servii, Donati, Pontani, Farnabii, &c. et indice locupletissimo, rerum, ac verborum. Opera et studio Cornelii Schrevelii.* Leiden, apud Franciscum Hackium, 1652. 8vo. Engr. title,+ (14),+ 1015,+ (36) pp. Minor spotting. Contemporary vellum, spine with title in brown ink. From the library of Christian Hammer, with his book plate. 2500:–

OCLC 18295649. Schweiger p. 1170 "Mit einem sehr schlechtem Auswahl der Noten". Dibdin II, p. 548. The first of several school text editions of Virgil by Schrevelius at Hackius.

77. VIRGILIUS MARO, Publius. *P. Virgilius Maro et in eum commentationes, & paralipomena Germani Valentis Guellii, PP. Eiusdem Virgilii appendix, cum Josephi Scaligeri commentariis & castigationibus.* Antwerp, ex officina Christophori Plantini, 1575. Folio. (12),+ 630,+ (16),+ (2, blanks); 98,+ (4) pp. The Appendix with a separate title page. The title page with a small tear in margin and with an old paper repair, as well as on (11–12). Occasional stains in outer margin, large light spot pp. 505–508. The appendix cut in upper margin, with loss of pagination on pp. 19–20. Early 18th-century full calf, spine gilt with raised bands and red label, top of spine with tear and a crack in upper hinge, an old repair on front board. An old partially erased annotation on the title page, an owner's signature on the title page and repeated on p. 493. 9500:–

USTC 401673. Adams V506. Schweiger p. 1164. Moss II, p. 720 "A magnificent volume". Dibdin II, p. 546f. This is the fifth Plantin edition of Virgil, but the important first one edited by Germain Vaillant de Guélis (1516–87) and with his commentaries. Vaillant de Guélis, or Germanus Valens Guellius, was almoner to Catherine de' Medici abbot of Paimpont in 1554, counsellor of the Parliament of Paris and canon of Notre-Dame in Paris in 1563. The first part contains the *Bucolics*, the *Georgics* and the *Aeneid*, with extensive commentaries accompanying the text, followed by the *Paralipomena*, additional notes and commentaries. The second part, with a separate title page, contains the so called *Appendix Vergiliana*, a collection of poems traditionally ascribed as juvenilia of Virgil, with commentaries by Joseph Scaliger. These poems are now considered to be minor poems by various authors from the 1st century AD.

25, 24

23

22

A SELECTION OF USED REFERENCES

- ADAMS, H. M. *Catalogue of Books Printed on the Continent of Europe 1501–1600 in Cambridge Libraries*. 1–2. Cambridge, 1967.
- BERGHMAN, G. *Catalogue raisonné des impressions Elzeviriennes de la Bibliothèque Royale de Stockholm*. Stockholm, 1911.
- BAUDRIER, J. *Bibliographie Lyonnaise. Recherches sur les imprimeurs, libraries, relieurs et fondeurs de lettres de Lyon au XVIe siècle*. 1–13. Paris, 1964.
- BREUGELMAN, R. *Fac et Spera. Johannes Maire, Publisher, Printer and Bookseller in Leiden 1603–1657*. Leiden, 2003.
- BROOKS, H. C. *Compendia bibliografia di edizione Bodoniana*. (1927) Reprint.
- CNCE: *Census of Italian 16th Century Editions*. <http://edit16.iccu.sbn.it>
- COLLIJN, ISAK. *Sveriges bibliografi 1600-talet*. Uppsala, 1942–46.
- DE RICCI, SEYMOUR. *English Collectors of Books and Manuscripts (1530–1930)*. Cambridge, 1930.
- DIBDIN, T. F. *An Introduction to the Knowledge of Rare and Valuable Editions of the Greek and Roman Classics*. 1–2. (1827) Reprint.
- ESTC: *English Short Title Catalogue*. <http://estc.bl.uk>
- GASKELL, PHILIP. *John Baskerville. A Bibliography. Reprinted with additions and corrections*. Chicheley, 1973.
- HOFFMAN, S. F. W. *Bibliographische Lexicon der gesamten Litteratur des Griechen*. Zweite Auflage. (1838) Reprint.
- MOSS, J. W. *A Manual of Classical Bibliography*. Second Edition. 1–2. (1837) Reprint.
- OCLC: *Online Computer Library Center*. <https://www.worldcat.org>
- PETTAS, WILLIAM A. *The Giunti of Florence*. San Francisco, 1980.
- RENOUARD, A. A. *Annales de l'Imprimerie des Alde*. Troisième Édition. (1834) Reprint.
- RENOUARD, A. A. *Notice sur la famille des Junte, et liste sommaire de leurs éditions jusqu'en 1550*. (1834) Reprint.
- RIEDEL: BIJKER, ALIE. *Riedel Horatiana. A Catalogue of the Horace Collection in Groningen University Library*. Nieuwkoop, 1996.
- RÅLAMB, PER. *Swedish Contributions to Classical Philology up to 1800*. New York, 2019.
- SCHWEIGER, F. L. A. *Handbuch der classischen Bibliographie*. (1832) Reprint.
- TER MEULEN, JACOB. *Bibliographie des écrits imprimés de Hugo Grotius*. The Hague, 1950.
- USTC: *Universal Short Title Catalogue*. <https://www.ustc.ac.uk>
- VD16: *Verzeichnis der im deutschen Sprachbereich erschienenen Drucke des 16. Jahrhunderts*. <http://www.gateway-bayern.de>
- VD17: *Verzeichnis der im deutschen Sprachraum erschienenen Drucke des 17. Jahrhunderts*. <http://www.vd17.de>
- WILLEMS, ALPHONSE. *Les Elzevier. Histoire et annales typographiques*. (1880) Reprint.

CENTRALANTIKVARIATET

Österlånggatan 53 | 111 31 Stockholm | +46 8 411 91 36
www.centralantikvariatet.se | e-mail: info@centralant.se

Bankgiro 585-2389

Medlem i Svenska antikvariatföreningen

Member of ILAB